

Šta je potrebno za inkorporaciju odredbi Konvencije o kasetnoj municiji?

Primjer Bosne i Hercegovine

Naslovna stranica prikazuje kasetnu bombu tipa BL 755, tokom njene pripreme za uništenje u Bosni i Hercegovini u oktobru 2011. godine. Fotografija je ustupljena ljubaznošću Kancelarije UNDP-a u Bosni i Hercegovini, autor Irfan Redžović.

Autori: Ilaria Vianello

Rukovodilac projekta: Jasmin Porobić

Istraživanje: Aldijana Pivašević

Recenzija: Davide Denti; dr. Mariolina Eliantonio

Uredništvo: Amna Berbić, Armin Sirčo, Denis Besedić

Urednik: Christopher Hughes

Koncept, dizajn i štampa: Triptih Design Studio, Sarajevo

Fotografije: Handicap International, Landmine Survivors Initiative, Norwegian Peoples Aid, Razvojni program Ujedinjenih nacija

Stajališta iznesena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove Ujedinjenih nacija, uključujući i UNDP, ili država članica. Korištene oznaće ili prikazane granice ne znače službenu podršku ili prihvatanje od strane Ujedinjenih nacija ili državnih institucija u Bosni i Hercegovini.

Ova publikacija je urađena uz pomoć Evropske unije. Njeni sadržaji su mišljenja autora i ne odražavaju stavove Evropske unije.

SADRŽAJ

Zahvalnica

Predgovor

Sažetak

Uvod

POGLAVLJE 1. - Upravljanje zalihamama i uništavanje: Iskustvo partnerstva Bosne i Hercegovine s UN-ovim sistemom

POGLAVLJE 2. - Upravljanje utjecajem kasetne municije: Prilagođavanje postupaka za stvaranje okruženja za poštivanje obaveza iz Konvencije

POGLAVLJE 3. - Nediskriminirajuće i inkluzivne politike za osobe s invaliditetom za upravljanje potrebama žrtava kasetne municije: priznavanje statusa osoba sa invaliditetom za žrtve kasetne municije.

POGLAVLJE 4. - Kažnjavanje nezakonitih radnji, upravljanje budućim aktivnostima: usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim obvezama

ZAKLJUČAK

PRILOG 1. Tehnološki postupci za zbrinjavanje raketa s kasetnim bojevim glavama tipa Orkan

PRILOG 2. Tehnološki postupci za zbrinjavanje podmunicije s kasetnim bojevim glavama tipa Orkan KB -1

PRILOG 3. Spisak stručnjaka uključenih u uništavanje kasetne municije

PRILOG 4. Spisak sagovornika

ZAHVALNICA

Predmetno izvještaj rezultat je zajedničkih napora širokog spektra učesnika, koji su zaslužni za finaliziranje izvještaja.

Autori ove publikacije zahvaljuju **sljedećim pojedincima** na njihovom doprinosu u izradi istraživanja (abecednim redom): Aldijana Pivašević, stažistkinja UNDP-a; Almedina Musić, šefica misije, „Handicap International“, Amir Mujanović, izvršni direktor organizacije „Inicijative preživjelih od mina“; Amna Berbić, koordinatorica Sektora UNDP-a za sigurnost i pravdu, Armin Sirčo, pomoćnik rezidentnog predstavnika UNDP-a; Dalibor Perić, viši savjetnik, Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine, Darvin Lisica, voditelj programa, Norveška narodna pomoć; Denis Besedić, savjetnik za pitanja mira i razvoja, Ujedinjeni narodi, Denis Selimović, viši stručni saradnik, Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine, Esma Palić, stručni savjetnik, Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH, Filip Filipović, predsjednik organizacije „Pro vita“ Mostar, Goran Čerkez, pomoćnik ministra, Ministarstvo zdravstva FBiH, Haris Hajrulahović, šef misije, Svjetska zdravstvena organizacija, Klelija Balta, savjetnica za rodna pitanja, UNDP, Milan Bajović, Udruženje „Svijet bez mina“ Sarajevo; Mirsen Velagić, NVO „Motiv“ Gradačac, Mirza Jašarević, koordinator projekta, NVO „Centar za razvoj i podršku“ Tuzla, Mladen Latinović, pomoćnik ministra, Ministarstvo zdravstva RS, Radoslav Živković, predsjednik Udruženja „STOP Mines“ Pale, Tarik Šerak, šef odsjeka za upravljanje PMA BHMAC-a; Tenaida Čosić, savjetnica, Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo, Vedad Kadirić, koordinator projekta, Intersos, i Željko Volaš, izvršni direktor, „UDAS“. Informacije koje su dali i njihova iskrena procjena napretka postignutog u skladu s njihovim zadacima imali su neprocjenjivu vrijednost tokom izrade ove publikacije.

Posebna zahvala i **gđi**. Anesi Kundurović, ministrica-savjetnica u Ministarstvu vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, čiji su savjeti i podrška bili od izuzetne koristi u izradi studije.

Takođe se želimo zahvaliti recenzentima dr. Mariolina Eliantonio i Davide Denti na njihovom brzom odgovoru i izuzetno korisnim komentarima.

PREDGOVOR

Poštivanje međunarodnih obaveza jedan je od prerogativa vanjske politike Bosne i Hercegovine. S jasno demonstriranom predanosti svojim obavezama, država povećava svoj ugled na međunarodnoj sceni, što opet može imati pozitivan utjecaj na ekonomski razvoj zemlje kroz povećane strane investicije. Nastojanja Bosne i Hercegovine da se uskladi s zahtjevima Konvencije o kasetnoj municiji su poučna priča, te dokaz da Bosna i Hercegovina može biti vodeća i za primjer drugim zemljama.

Studija je rezultat zajedničkih napora Bosne i Hercegovine i Ujedinjenih nacija u predstavljanju iskustva Bosne i Hercegovine u provedbi spomenute Konvencije. Izvještaj bez okolišanja priznaje nedostatke i prepoznaje uspjehe. Takođe mjeri kako je sistem odgovorio na činjenicu o postojanju novih obaveza koje bi trebalo ispuniti, te načine za uključivanje navedenih obaveza u postojeća sistemska rješenja u Bosni i Hercegovini. Možda je najvažnije spomenuti da studija može imati značajan utjecaj na kreatore politika u pogledu njihove dalje predanosti u provedbi obaveza koje proizilaze iz Konvencije. Ipak, sljedeća ključna stvar je jasna i utemeljena na dokazima: Konvencija ne postoji da bi se provodila isključivo provedbe radi, već radi dobrobiti ljudi i zajednica koje su pogodene problemom kasetne municije i poboljšanja kvalitete njihovih života. Uništenje zaliha kasetne municije, zajedno s deminiranjem područja zagađenih kasetnom municijom, neupitno spašava brojne živote. Konvencija stavlja naglasak na one u stanju potrebe, koji su žrtve kasetne municije, te apelira na pružanje cjeloživotne podrške za njih i njihove porodice. To je stvarna snaga Konvencije i ono na što se Bosna i Hercegovina obvezala s pozitivnim rezultatima, koje sada može ponosno predstavljati drugima.

Takođe je važno da predmetna studija nudi preporuke Bosni i Hercegovini i svim drugim državama potpisnicama Konvencije, a što nam daje osnov za dalja poboljšanja u izradi politika i na taj način nam omogućava da poduzmemo jače korake naprijed prema konačnom uspjehu.

Studija razmatra najvažnije aspekte Konvencije i stoga smo uvjereni da će ova publikacija ne samo unaprijediti razumijevanje u pogledu zahtjeva Konvencije, već i potaknuti i druge strane potpisnice da koriste iskustva iz Bosne i Hercegovine za učinkovitu provedbu Konvencije.

Yuri Afanasiev
UN rezidentni koordinator
UNDP rezidentni predstavnik

SAŽETAK

Studija procjenjuje kapacitete Bosne i Hercegovine da inkorporira svoje obaveze koje proizilaze iz Konvencije o kasetnoj municipiji (Konvencija). Takođe, studija se bavi pitanjima različitih modela provedbe korištenih u Bosni i Hercegovini kako bi se ispunile međunarodne obaveze, kroz razmatranje načina provedbe ugovornih obaveza i rješavanja izazova.

Studija oslikava prilično raznolike modalitete u realizaciji obaveza, od čega se ističu sljedeća tri:

- Modalitet partnerstva;
- Postepena i zakonodavna **prilagođavanja**, te
- Apsorpcija, odnosno inkorporiranje u već postojeći okvir politika.

Navedena tri modaliteta proizilaze **iz našeg pristupa: analiza sistemskih rješenja u provedbi Konvencije s naglaskom na mehanizme koje je razvila Bosna i Hercegovina u preuzimanju obaveza iz Konvencije.**

U cilju ostvarivanja navedenog cilja, studija opisuje kako je Bosna i Hercegovina **rješavala četiri važne obaveze sadržane u Konvenciji, odnosno uništavanje zaliha kasetne municipije (član 3.), deminiranje i uništavanje zaostale kasetne municipije, kao i edukacija o rizicima (član 4.), pomoći žrtvama (član 5.), te nametanje krivičnih sankcija, kako bi se sprječila i obustavila svaka djelatnost zabranjena odredbama Konvencije (član 9.).**

Kroz individualni opis postojećeg *modus operandi* u Bosni i Hercegovini, studija pomaže zemlji u rješavanju predstojećih izazova, identificira moguću podršku nevladinih organizacija Bosni i Hercegovini, te navodi niz preporuka za dalje aktivnosti. Države stranke Konvencije će takođe imati koristi od nalaza ove studije, budući da će isti biti predstavljeni skupa s najboljim praksama u inkorporiraju obaveza koje proizilaze iz Konvencije (npr. partnerstva s međunarodnim organizacijama), kao i preporukama o tome kako izbjegići moguće prepreke.

U V O D

Konvenciju o kasetnoj municiji potpisale su devedeset četiri države u Oslo, dana 3. decembra 2008. godine. Konvencija o kasetnoj municiji (Konvencija) uspostavlja pravni okvir za uklanjanje zastrašujućih učinaka kasetne municije. Države potpisnice Konvencije obavezuju se da nikada, ni pod kojim okolnostima, neće koristiti, razvijati, proizvoditi ili na drugi način nabavljati kasetnu municiju. Zasebni članovi Konvenciji regulišu, između ostalog, pomoći žrtvama, deminiranje kontaminiranih područja i uništavanje zaliha. Konvencija je stupila na snagu 1. avgusta 2010. godine i time postala obavezujući međunarodni zakon za sve stranke potpisnice.

Ipak Konvencija nije krajnji ishod, već polazište za rješavanje problema vezanih za kasetnu municiju koja negativno utječe na ljudе i države. Da bi Konvencija postala učinkovit alat, svaka država potpisnica mora prepoznati i analizirati raspoložive međunarodne i domaće resurse, kako vladine, tako i nevladine, te ih koordinirati kako bi se postigao konačni cilj usklađenosti s obvezama koje proizilaze iz Konvencije.

Bosna i Hercegovina¹ ratificirala je Konvenciju 7. septembra 2010. godine. Konvencija je stupila na snagu u Bosni i Hercegovini dana 1. marta 2011. godine, od kojeg trenutka je zemlja suočena s novim međunarodnim pravnim obvezama koje zahtijevaju da Bosna i Hercegovina ispoštuje važne rokove, kao i da se uskladi s određenim mjerama.

Sa završetkom minulog rata, Bosna i Hercegovina se suočila s zaostavštinom mina, kasetne municije i drugim ubojitim zaostacima, uključujući i vojna ubojita sredstava. Jedan od osnovnih uslova za Bosnu i Hercegovinu za sistematičan pristup pitanjima vezanim za prisutnost kasetne municije i ostataka kasetne municije na svom teritoriju je sama analiza potrebnih kapaciteta da bi zemlja inkorporirala svoje obaveze iz Konvencije. Za zemlju je ključno da je upoznata s svojim resursima (tj. finansijskim, ljudskim i institucionalnim), te načinima kako najbolje upravljati resursima, da bi se ispunile obaveze prema Konvenciji. Upravo iz te perspektive, studija ima za cilj da savjetuje institucije i lokalne nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini o načinima kako dovršiti provedbu Konvencije. Studija će razmotriti na koji način je sistem u Bosni i Hercegovini (državne institucije, kao i nevladine organizacije) provodio obaveze iz Konvencije, kroz analizu korištenih modaliteta u Bosni i Hercegovini za provedbu svojih obaveza, te uz osrvt za daljnje

¹ Bosna i Hercegovina je decentralizovana država, sa dva entiteta: Federacijom Bosne i Hercegovine i Republikom Srpskom. Federacija Bosne i Hercegovine je dodatno podijeljena u deset kantona, dok je Republika Srpska centralizirana. Pored navedenih upravnih jedinica, tu je i samoupravna regija, odnosno Brčko distrikt. Samo administrativno uredjenje nije relevantno za razumjevanje teksta.

aktivnosti u skladu s nizom preporuka. Međutim, studija neće razmatrati stepen provedbe Konvencije u Bosni i Hercegovini, koja je predmetom transparentnog izvještavanja na način kako je to definisano u članu 7. Konvencije.

Procjena je provedena na dva nivoa, odnosno putem terenskog istraživanja i pregleda literature. Terensko istraživanje sastojalo se od niza polustrukturiranih intervjua s predstavnicima domaćih institucija (ministarstva na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou), te nevladinog sektora (domaćih i međunarodnih organizacija). Terensko istraživanje je bilo neophodno za identifikovanje domaćih institucija i nevladinih organizacija koje su uključene u provedbu Konvencije, kao i njihovih kapaciteta, te za utvrđivanje stepena sprovođenja politika u Bosni i Hercegovini vezanih za Konvenciju. Autori su uložili sistematske napore u provjeri svih informacija koje su prikupljene putem intervjua u odnosu na druge dostupne izvore.

Pregled literature obuhvatio je izvještaje domaćih i međunarodnih nevladinih organizacija, kao i zakonodavstvo u BiH. Izvještaji lokalnih i međunarodnih nevladinih organizacija bavili su se najistaknutijim pitanjima vezanim za kasetnu municipalitetu, poput deminiranja i pomoći žrtvama, te navodi primjere dobrih praksi i iskustava iz Bosne i Hercegovine. Ovi izvještaji su služili kao alat za razmatranje prethodnih modaliteta provedbe i akcionalih planova predviđenih za provedbu Konvencije. Analizirano je i zakonodavstvo u BiH kako bi se utvrdile već postojeće nacionalne mјere provedbe.

Rad je podijeljen u četiri glavna poglavlja koja opisuju modalitete koji se koriste u Bosni i Hercegovini za provedbu Konvencije.

- I. Upravljanje zalihamama i uništavanje: Iskustvo partnerstva Bosne i Hercegovine s UN-ovim sistemom.
- II. Upravljanje utjecajem kasetne municipalitetu: Prilagođavanje postupaka za stvaranje okruženja za poštivanje obaveza prema Konvenciji.
- III. Nediskriminirajuće i inkluzivne politike za osobe s invaliditetom za upravljanje potrebama žrtava kasetne municipalitetu: priznavanje statusa osoba sa invaliditetom za žrtve kasetne municipalitetu.
- IV. Kažnjavanje nezakonitih radnji, upravljanje budućim aktivnostima: Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim obavezama.

POGLAVLJE 1.

Upravljanje **zalihamama i uništavanje: Iskustvo partnerstva Bosne i Hercegovine s UN-ovim sistemom**

Skladištenje i uništavanje kasetne municije definirano je članom 3. Konvencije, koja od svih država potpisnica zahtijeva razdvajanje kasetne municije od municije koje se zadržava za operativnu upotrebu, uz prikladno obilježavanje u svrhu uništenja kako bi se osiguralo da je sva kasetna municija uništena u roku od osam godina nakon stupanja Konvencije na snagu za svaku od država potpisnica. Konvencija posebno poziva na poštivanje međunarodnih standarda za demilitarizaciju i ekološko uništavanje ove municije.

Bosna i Hercegovina je ispunila svoje obaveze iz člana 3. Konvencije kroz proces uništavanja svih poznatih i evidentiranih zaliha kasetne municije tokom 2011. godine.² Da bi se postigao ovaj cilj, Bosna i Hercegovina je sklopila partnerstvo s Razvojnim programom Ujedinjenih nacija (UNDP) i dobila finansijsku podršku Evropske unije (EU) putem ove agencije Ujedinjenih nacija (UN). Ovo poglavlje će stoga predstaviti iskustva Bosne i Hercegovine u ispunjavanju ove važne međunarodne obaveze, kroz prizmu obaveza i preporuka iz Konvencije.

Poglavlje je strukturirano u četiri glavna stava: opće informacije, modalitet provedbe, izazovi i preporuke.

I. **OPĆE INFORMACIJE**

Nakon ratifikacije Konvencije, Bosna i Hercegovina se odmah suočila s izazovom kako inkorporirati Konvenciju unutar odbrambenog sistema.

Pored složenosti sistema odbrane, s nadležnostima za odbranu na nivou različitih institucija i upravnih nivoa,³ Bosna i Hercegovina je morala osigurati odgovarajuća sredstva i specifičnu stručnost u vezi s određenim vrstama kasetne municije. Navedene obaveze nisu bile prepoznate u budžetu Bosne i Hercegovine, te se činilo malo vjerovatnim da će Bosna i Hercegovina moći izdvojiti potrebna sredstva za ove međunarodne obaveze.

---

² Bilten Oružanih snaga i Ministarstva odbrane br. 07, april 2012. godine, pregled 4.7.2012. godine.

<http://www.mod.gov.ba/files/file/BILTEN%20OS%20i%20MO%20Bosnia%20and%20Herzegovina%207%20april12.pdf>

³ Ministarstvo odbrane u Bosni i Hercegovini je na državnom nivou, dok je namjenska industrija na nivou entiteta.

Unatoč činjenici da je Bosna i Hercegovina proizvodila kasetnu municiju, njene zalihe takođe su sadržavale kasetnu municiju zapadnih proizvođača, čiji je tehnološki dizajn bio nedovoljno poznat domaćim stručnjacima.

Kasetna municija proizvedena u Bosni i Hercegovini bila je smještена ne samo u vojnim skladištima, već i u pogonima odbrambene industrije koje su na entitetskom nivou i stoga su izvan nadležnosti Ministarstva odbrane. Mapiranje i utvrđivanje svih lokacija kasetne municije zahtijevalo je koordinirani napor različitih institucija, uključujući Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, te Ministarstvo energetike, industrije i rудarstva Federacije Bosne i Hercegovine. Međutim, koordinacijski mehanizam kao takav nije postojao, kao ni nadređenost među navedenim institucijama, čime je postalo očito da provedba ovog dijela Konvencije neće biti lak zadatak za Bosnu i Hercegovinu, bez da se prvo pronađe sistemsko rješenje za navedeni zadatak.

Naredni stavovi stoga govore o izazovima u provedbi, te će otkriti put do konačne delaboracije zaliha kasetne municije u Bosni i Hercegovini.

II. MODALITET PROVEDBE

U skladu s Konvencijom, pomoći se, *inter alia*, može osigurati putem sistema Ujedinjenih nacija. Bosna i Hercegovina je stoga zatražila pomoći od Projekta kontrole malog oružja i lakog naoružanja Razvojnog programa Ujedinjenih nacija.⁴ Ovo partnerstvo, kao modalitet provedbe, omogućuje Bosni i Hercegovini direktni pristup potrebnoj stručnosti, kao i mogućnostima finansiranja.

Partnerstvo ovog obima takođe je osiguralo koherantan i konzistentan pristup problemu od strane svih učesnika.

Ovo poglavlje naglašava vrijednost partnerskog pristupa koji je usvojen u Bosni i Hercegovini za delaboraciju kasetne municije, a pregled iskustava u Bosni i Hercegovini nudi mogući pristup drugim državama potpisnicama u rješavanju sličnih problema. Što se tiče politika, identifikovali smo potrebu za zagovaranjem provedbe Konvencije. Zapravo, sama predanost provedbi

⁴ Za dalje informacije o programu posjetite stranicu <http://www.undp.ba/index.aspx?PID=21&RID=68>. Pregled 8.7.2012. godine.

Konvencije nije bila automatski prisutna, već je ostvarena kroz niz aktivnosti koje su dovele do konačne odluke o cijelovitoj provedbi Konvencije. Što se tiče provedbe, prethodno su navedene prednosti partnerstva sa sistemom Ujedinjenih nacija u provedbi obaveza koje je Bosna i Hercegovina preuzeila potpisivanjem Konvencije. **Takođe** smo razmotrili potrebu usvajanja multidimenzionalnog pristupa u prevladavanju izazova koji su vezani za ovaj problem, a koji su **sažeti u tabeli** u nastavku.

A. Postepeni razvoj partnerstva kao ideje

Ideja o partnerstvu se zapravo razvijala postepeno. Bosna i Hercegovina je u partnerstvu s **Ujedinjenim narodima** još od 2005. godine na rješavanju pitanja vezanih za lako oružje i eksplozivne ostatke rata. Ipak, partnerstvo vezano za kasetnu municiju započeto je tek 2010. godine.

Tadašnji aranžman uključivao je samo dio postojeće kasetne municije. Pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija i motivirana svojim obavezama iz Konvencije, Bosna i Hercegovina je završila zbrinjavanje **svih poznatih i evidentiranih količina** kasetne municije iz svojih zaliha,⁵ međutim, nisu sve strane ove priče bile pozitivne. Posmatrajući modalitet partnerstva iz današnje perspektive, očito je da je prva prepreka bio nedostatak svijesti o međunarodnim obavezama Bosne i Hercegovine vezano za Konvenciju.

Podizanje svijesti o navedenim obavezama neizmјerno je pomoglo u osiguranju političkog konsenzusa i čvrste političke predanosti, *de facto*, da se ovaj problem razmotri na jedan više strukturiran način. Prevladavanje postojećih izazova zahtjevalo je nove politike, imajući u vidu da je odlaganje municije visoko politiziran problem koji uključuje brojne različite interese. Zagovaranje i podizanje svijesti **urađeni** su putem niza formalnih susreta s predstvincima vlasti. Međutim, nevladin sektor nije bio aktivan u tom području i nije bilo javnog pritiska na vlasti, zbog nepostojanja organizacija **civilnog društva** koje bi oblikovale državne politike u ovoj oblasti.

Zagovaranje zahtjeva iz Konvencije bilo je percipirano kao pokretačka snaga koja je ubrzala proces, ne samo radi formalne provedbe obaveza, već što je još važnije, iz razloga što je kasetna municija ocijenjena kao nestabilna, te stoga i nesigurna za daljnje **skladištenje**. Ovi apeli su prihvaćeni od strane različitih donosioca odluka, a što je rezultiralo neupitnom predanosti. Bosna i Hercegovina se pokazala kao **snažna** paradigma partnerskog pristupa u provedbi Konvencije.

---

⁵ Nedavno je Bosna i Hercegovina otkrila dodatne četiri minobacačke granate od 120mm s kasetnim punjenjem. Trenutno, neslužbena odluka je da se iste zadrže u skladu s članom 3. stav 6., premda je moguća i drugačija službena odluka.

Na putu su bili i mnogi drugi izazovi zbog nepostojanja **jasnog načina** kako raspolažati kasetnom municijom, a povezani su i sa nedostatkom stručnosti, identifikacijom kasetne municije i mobilizacijom sredstava. Navedeni **izazovi** će se detaljnije pojasniti u narednim dijelovima.

B. Prednosti partnerstva sa sistemom Ujedinjenih nacija

Kasetna municija nije bilo pohranjena **samo u vojnim skladištima, već i u pogonima odbrambene industrije**. Identifikacija municije pod jurisdikcijom i kontrolom Bosne i Hercegovine zahtjevala je multidimenzionalni pristup u smislu administrativnih **nadležnosti različitih institucija i postojećeg sistema inventara i računovodstva**. Pogoni odbrambene industrije ne samo da su imali kasetnu municiju u formi cjelovitih sistema **naoružanja, već i kao komponente**. U slučaju njihovog sklapanja, te komponente bi mogле formirati smrtonosno oružje s kasetnim punjenjem bojevih glava. Dakle, **urađeno je mapiranje i fizički pregled i inspekcija kompletne kasetne municije u smislu broja postojećih kompletiranih oružanih sistema**. Ove količine su potom pridodate **količinama kasetne municije uskladištene u vojnim skladištima, te je na taj način dobiven konačni broj, kao neophodan element za planiranje budžeta i raspodjelu sredstava**.

Tokom mapiranja kasetne municije, identifikovanje je predstavljalo jedan od izazova jer **određene vrste municije nisu bile označene** kao kasetna municija (npr. **određeni broj** kasetnih punjenja za **minobacače** kalibra 120mm bio je **označen** kao **minobacačke** granate kalibra 120mm), stoga je provedena dodatna kontrola i tehnički pregled kako bi se utvrdio dizajn navedene municije. Nakon identificiranja **svih količina**,⁶ javila se potreba za **uključivanjem specifičnog stručnog znanja** za njihovo zbrinjavanje, pogotovo za one vrste koje nisu proizvedene u Bosni i Hercegovini. Pored svoje istinske vrijednosti, modalitet partnerstva s UN-ovim sistemom pokazao se opravdanim u mnogočemu; pristup međunarodnim stručnjacima putem Ujedinjenih nacija je tekao nesmetano, uz njihovo jednostavno pronalaženje i angažman. Međunarodni stručnjaci s velikim znanjem o tim sistemima su **ubrzo angažovani** pod zastavom Ujedinjenih nacija **u obliku pomoći Bosni i Hercegovini za rješavanje problema s određenim vrstama kasetne municije** koje su bile nedovoljno **poznate domaćim stručnjacima**.

UN-ov sistem takođe je ponudio priliku da mobilizira sredstva putem svoje mreže donatora. Kasetna municija u Bosni i Hercegovini uništena je **zahvaljujući velikodušnoj finansijskoj podršci** iz fondova Evropske unije, koji su realizovani putem Razvojnog programa Ujedinjenih nacija. Finansijska podrška Bosni i Hercegovini kroz ovaj partnerski aranžman za uništavanje kasetne

---

⁶ Informacije o količinama i vrstama kasetne municije prema podacima zamjenika zapovjednika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine general majora Slavke Puljića dostavljenim Ministarstvu odbrane 20. 7.2011. godine.

municije iznosila je 725.259 evra.⁷ Bez tih sredstava, malo je vjerojatno da bi Bosna i Hercegovina mogla ispuniti svoje obaveze iz člana 3. Konvencije, unatoč svojoj predanosti da to učini. Raspodjela sredstava iz budžeta za tu svrhu bi bilo izuzetno problematična za zemlje sa srednjom razinom dohotka poput Bosne i Hercegovine.

C. Domaći i međunarodni stručnjaci u zbrinjavanju kasetne municije

Nakon definisanja sistematičnog procesa i ispunjavanja spomenutih preduslova, bilo je relativno lako dovršiti proces zbrinjavanja kasetne municije. Proces zbrinjavanja proveden je u skladu sa odredbama Konvencije o poštivanju „međunarodnih standarda za zaštitu javnog zdravlja i okoliša“.⁸ Za zbrinjavanje su korištene metode industrijskog rastavljanja za one vrste municije za koje je Bosna i Hercegovina imala potrebne alate i stručnost, te otvorene detonacije za preostale

vrste kasetne municije.

Metode koje su korištene za uklanjanje kasetne municije zaslužuju zasebno istraživanje. Bosna i Hercegovina ima tri različita modela kasetne municije: rakete s kasetnim punjenjem bojevih glava tipa Orkan, kasetne bombe tipa BL 755 i kasetne minobacačke granate kalibra 120mm. Pored navedenog, tu su i

količine tipa KB-1 podmunicije koje su pohranjene odvojeno u vojnim objektima i skladištima odbrambene industrije. Navedena podmunicija zajedno s raketama tipa Orkan je industrijski rastavljena, te dijelom kroz detonacije, dok su druge dvije vrste uništene isključivo putem metode otvorene detonacije. Industrijsko rastavljanje (za više detalja vidi Prilog 1. i 2.) provedeno je u dvije fabrike odbrambene industrije, nekadašnjih proizvođača ove vrste municije.

Tehnološki dizajn je bio poznati ovim fabrikama, međutim, zbog starosti i nestabilnosti te municije, proces rastavljanja predstavljalo je sigurnosni izazov, koji je uspješno savladan zahvaljujući dokazanoj stručnosti tehnologa i manipulatora municijom (za liste stručnjaka vidi Prilog 3.).

⁷ UNDP-ov Konačni izvještaj o napretku Evropskoj uniji za Program kontrole malog oružja i lakog naoružanja (2010.-2012. godine).

⁸ Član 3. stav 2. Konvencije o kasetnoj municiji, pregled 12.7.2012. godine.

<http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

Otvorene detonacije provedene su **od strane međunarodnog izvođača** poštujući međunarodne standarde za uništavanje municije putem ove metode, na vojnim poligonima za uništavanje. Ova metoda uništavanja nije bio popularna među lokalnim stanovništvom, ali nakon nekoliko sastanaka u zajednici, gdje je dato **objašnjenje** strogih izrečenih mjera u pogledu ekoloških standarda, lokalni problemi su prevladani i proces zbrinjavanja bombi je uspješno okončan. Nakon toga, urađeno je uzorkovanje tla koje je pokazalo da nije došlo do zagađenja tla i samog okruženja.

Od posebne važnosti je činjenica da su nekadašnji proizvođači kasetne municije u Bosni i Hercegovini prilagodili svoje proizvodne pogone za svrhe obrnutog **inžinjerskog rastavljanja** municije. Time su postignuta dva krajnja cilja: (i) **uništena** je kasetna municija, i (ii) **mašine** za kasetnu municiju su prilagođeni za korištenje isključivo u miroljubive svrhe.

D. Konačni rezultat zajedničkih napora

Iako Konvencija predviđa period od osam godina za svaku državu potpisnicu za provedbu svojih obaveza iz Konvencije, kroz modalitet partnerstva sa sistemom Ujedinjenih nacija, Bosna i Hercegovina je uništila preko 500 komada kasetne municije i preko 100.000 komada prateće podmunicije u roku od 10 mjeseci od dana stupanja Konvencije na snagu u BiH. Ovaj rezultat je postignut zahvaljujući predanom radu grupe progresivnih mislilaca i praktičara koji su željeli dokazati da je Bosna i Hercegovina otvorena za promjene i prihvaća odlaganje vrlo opasne municije kao dio svog razvojnog programa. Drugim riječima, prema preambuli Konvencije o zalihamama kasetne municije, Bosna i Hercegovina je doista bila „odlučna da osigura njegovo brzo uništenje“.⁹

III. IZAZOVI I DOBRE PRAKSE

U sažetku prethodno navedenog, naredni dio identificira s izazove s kojima se suočila Bosna i Hercegovina, kao i primjere dobre prakse. Konačni rezultat nastojanja Bosne i Hercegovine u oblasti zbrinjavanja je uništavanje svih poznatih i evidentiranih količina kasetne municije u zemlji. Ovakav rezultat opravdava glavnu poruku ovog poglavlja, odnosno da je moguće ostvariti dobre rezultate kroz čvrste obaveze i strukturirani proces i modalitete upravljanja. Ova priča je istovremeno ohrabrujuća i upozoravajuća: ohrabrujuća u činjenici da je napredak moguć, te

⁹ Preamble Konvencije o kasetnoj municiji, pregled 12.7. 2012. godine.
<http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

upozoravajuća u smislu da će se put do uspjeha razlikovati, te da je specifičan za svaku zemlju ovisno o institucionalnim i političkim uslovima.

IZAZOVI	DOBRE PRAKSE
Svijest o obavezama koje se odnose na Konvenciju	Partnerstvo s UN-ovim sistemom
Identifikacija kasetne municije zbog loše urađenog inventara	Korištenje nekadašnjih proizvođača za demilitarizaciju kasetne municije kroz obrnuti inženjerski proces
Nedostatak stručnosti glede određenih vrsta kasetne municije	Prenamjena pogona za proizvodnju kasetne municije u svrhe demilitarizacije
Nedostatak sredstava	Korištenje međunarodnih stručnjaka za zbrinjavanje kasetne municije koja je nepoznata domaćim stručnjacima
Nepostojanje nevladinog sektora u ovoj oblasti koji bi zagovarao politike vezane za kasetnu municiju	Procjene utjecaja na okoliš (npr. uzorkovanje) kako bi se osiguralo da nema zagadenja nakon zbrinjavanja kasetne municije putem metode otvorene detonacije

IV. PREPORUKE

Budući da je Bosna i Hercegovina ispunila svoje obaveze iz člana 3. Konvencije, sljedeće preporuke pretežno su namijenjene državama potpisnicama koje još nisu uništile svoju kasetnu municiju pohranjenu u vojnim i industrijskim skladištima, i koje se suočavaju s poteškoćama u smislu raspoložive stručnosti, sredstava i usvajanja sistematičnog pristupa tom pitanju. Blanketne preporuke u nastavku se nude svim državama potpisnicama kojima mogu biti od koristi.

- Razmotrite mogućnosti partnerstva s UN-ovim sistemom;
- Izgradite kapacitete nevladinog sektora koji će se zalagati za provedbu Konvencije;
- Kontaktirajte zemlje nekadašnje proizvođače kasetne municije kako bi podstakli razmjenu tehnologija i metoda za zbrinjavanje.

POGLAVLJE 2.

Upravljanje utjecajem kasetne municije: Prilagođavanje postupaka za **stvaranje okruženja za poštivanje** obaveza iz Konvencije

Nedavni sukob u Bosni i Hercegovini ostavio je za sobom zastrašujuće nasljeđe mina, ostataka kasetne municije i drugih eksplozivnih ostataka rata. Procjenjuje se da ukupno sumnjivo područje pokriveno minama trenutno obuhvata 1.310 km², od čega se za 12,179 km² sumnja da je pokriveno kasetnom municijom.¹⁰

Kasetna municija predstavlja specifičnu postkonfliktnu prijetnju zbog velikog broja ostataka kasetne municije koji se oslobađaju, te njihovog širokog područja raspršivanja.¹¹ Neuspješna aktivacija velikog broja podmunicije u skladu s njihovim dizajnom (municija koju oslobađa kasetna municija) je predvidljiva posljedica karakteristična za korištenje kasetne municije. Navedena podmunicija koje ne eksplodira po udaru postaje, *de facto*, protupješačka mina koja može ubiti i osakatiti dugo nakon završetka sukoba.¹²

Član 4. Konvencije zahtijeva od država potpisnica da osiguraju „deminiranje i uništanje ostataka kasetne municije u područjima kontaminiranim kasetnom municijom“. Ostaci kasetne municije uključuju svu neaktiviranu kasetnu municiju, napuštenu kasetnu municiju, neeksplodiranu podmuniciju i neeksplodirane manje bombe. Kako bi se ispunila ova obaveza, svaka država potpisnica mora u najkraćem mogućem roku provesti istraživanje za ocijenu i bilježenje prijetnji koju predstavljaju ostaci kasetne municije, procjenu i prioritizaciju potreba u smislu označavanja, zaštite civila, deminiranja i uništenje ostataka kasetne municije.

S ciljem analize modaliteta provedbe koji se koriste u Bosni i Hercegovini za ispunjenje svih obaveza koje proizilaze iz člana 4. Konvencije, ovo poglavlje je strukturirano na sljedeći način: prvi dio daje čitaocu opće informacije o stanju s kasetnom municijom u Bosni i Hercegovini, potom drugi dio daje detaljniji pregled načina na koje je Bosna i Hercegovina inkorporirala svoje obaveze iz člana 4. Konvencije kroz procjenu relevantnog institucionalnog i pravnog okvira prije i nakon što

¹⁰ Norveška narodna pomoć: „Ostaci kasetne municije u Bosni i Hercegovini, opći pregled kontaminacije i utjecaja“, 2011. godina, str. 26.

¹¹ Human Rights Watch: „Konvencija o konvencionalnom naoružanju (CCW): kasetna municija, eksplozivni ostaci rata i Protokol V Konvencije“, septembar 2006. godine, pregled od 1.7.2012. godine.

<http://www.hrw.org/news/2006/08/31/convention-conventional-weapons-ccw-cluster-munitions-explosive-remnants-war-and-ccw>

¹² UN-ova Elektronička informacijska mreža o minama: „Kasetna municija i protivminsko djelovanje“, pregled 1.7.2012. godine. <http://www.mineaction.org/overview.asp?o=1417>

je Bosna i Hercegovina ratificirala Konvenciju, te **konačno, treći i četvrti dio** navode niz izazova, dobrih praksi, kao i preporuka o tome kako bi Bosna i Hercegovina mogla na najbolji način nastaviti s dalnjom provedbom mjera definisanih na osnovu **člana 4.**

I. OPĆE INFORMACIJE

Međunarodna NVO Norveška narodna pomoć u Bosni i Hercegovini (NPA) započela je prvu fazu općeg istraživanja u cilju utvrđivanja onih površina za koje se sumnja da su kontaminirane neeksplođiranim podmunicijom dana 1.1.2011. godine i okončali su ovu aktivnost do 30.6.2012.. godine. Istraživanje organizacije NPA je bila prva sveobuhvatna studija za procjenu opasnosti koju predstavljaju ostaci kasetne municije, te je stoga glavni izvor informacija koje se koriste u ovom poglavlju.

Ukupna sumnjiva površina kontaminirana kasetnom municijom iznosi 12,179 km², od čega se 5,388 km² procjenjuje kao **područje s niskim rizikom opasnosti**, 3.562 km² s umjerenim rizikom opasnosti i 3,23 km² s visokim rizikom opasnosti. Identificirane sumnjive **površine** nalaze se u 79 lokalnih zajednica, **širom 39 općina**, sa 13.020 stanovnika koji su svakodnevno **izloženi** ovom riziku.

Jedan od najtežih izazova s kojima se suočava Bosna i Hercegovina je prisutnost ostataka kasetne municije i mina na istom **kontaminiranom području**. Prema grubim procjenama 5 do 6 km² teritorija Bosne i Hercegovine kontaminirano je i ostacima kasetne municije i minama.

Međunarodni standardi za ove vrste **površina**, koje je potrebno očistiti od svih vrsta prijetnji, zahtijevaju dvije različite vrste procedura.¹³ Prema Centru za deminiranje Bosne i Hercegovine (BHMAC) i Norveškoj narodnoj pomoći, zbog različitih sistema dejstvovanja, ostaci kasetne municije mogu se naći dublje u tlu. Područja kontaminirana minama i kasetnom municijom zahtijevaju strategije koje bi smanjile opasnost od nezgoda tokom operacija

¹³ IMAS: „Tehničke napomene“, pregled 2.7.2012. god. <http://www.mineactionstandards.org/technical-notes/list-of-tnma/>

deminiranja i zahtijevaju dvostruko više sredstava i vremena. Konačno, još je jedan problem prisutan u područjima koja su već očišćena od mina, ali gdje su ostaci kasetne municije otkriveni tokom procesa razminiravanja, a to je da će se te prethodno očišćene površine morati ponovo provjeravati uz primjenu međunarodnih standarda za kasetnu municiju.

Naredni dio detaljnije govori o povezanosti mina i kasetne municije u Bosni i Hercegovini u odnosu na proces deminiranja.

II. MODALITET PROVEDBE

Značajna prisutnost mina na teritoriju Bosne i Hercegovine na kraju sukoba, zajedno s međunarodnim pritiskom da se **zabrani korištenje mina i promovira** deminiranje kontaminiranih područja,¹⁴ prisilili su Bosnu i Hercegovinu da izradi zakonski okvir i institucionalne strukture koje će se baviti deminiranjem. Zbog, *de facto*, **slične** prijetnje od kasetne municije i mina, Bosna i Hercegovina je **odlučila** prilagoditi svoj zakonski okvir i institucionalne strukture za deminiranje **kako bi se suočila** s novim obavezama koje proizilaze **iz člana 4. Konvencije**. U cilju analize načina na koje je Bosna i Hercegovina inkorporirala svoje obaveze **iz člana 4.u** ovom poglavlju se **uspoređuje** zakonski okvir i strukture za protivminsko djelovanje (A) prije stupanja Konvencije na snagu i (B) **njihovog prilagođavanja** nakon što je Bosna i Hercegovina postala strana potpisnica.

A. Zakonski okvir i struktura prije Konvencije

Naredni dijelovi se bave (i) zakonskim okvirom i (ii) strukturu sistema protivminskog djelovanja prije nego je **Bosna i Hercegovina postala država** potpisnica Konvencije.

(i) *Zakonski okvir*

Zakonom o deminiranju u Bosni i Hercegovini od 17.3.2002. godine **uređuje se** organizacijska struktura **za uklanjanje i izviđanje mina i neeksploziranih ubojitih sredstava (NUS)** **na području** Bosne i Hercegovine, **utvrđuju tijela nadležna** **za provođenje** deminiranja, prava i obaveze osoba koje obavljaju poslove deminiranja, te nadzor nad provedbom ovog zakona.¹⁵ **U cilju praćenja** provedbe, Zakon o deminiranju **utvrđuje** da se proces deminiranja provodi na osnovu Plana

¹⁴ Bosna i Hercegovina je država potpisnica Konvencije o zabrani upotrebe, stvaranja zaliha, proizvodnje i prenosa protupješačkih mina i njihovom uništenju, koja je stupila na snagu 1.3.1999. godine.

¹⁵ Član 1. Zakona o deminiranju Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj 05/02.

deminiranja u Bosni i Hercegovini u skladu sa Strategijom deminiranja, koji, na prijedlog BHMAC-a, odobrava Komisija za deminiranje u saradnji s Odborom donatora, a usvaja Vijeća ministara.¹⁶

Najnoviji Plan za deminiranje sadržan je u Strategiji protivminskog djelovanja za period od 2009. do 2019. godine. Strategija bi trebala osigurati uslove za kontinuiran i učinkovit protivminski program koji će garantovati razvoj sigurnog okruženja za normalan i prosperitetan život svih građana u Bosni i Hercegovini i punu integraciju žrtava mina u društvo.¹⁷ Da bi se postigao

ovaj cilj, Strategija postavlja široke ciljeve zajedno sa skupom specifičnih operativnih ciljeva za svaki od strateških ciljeva. Strateške i operativne ciljeve potom prate okvirni operativni plan i plan finansiranja. Strategija takođe predviđa periodične revizije kako bi se omogućilo ažuriranje opće procjene, operativnog plana i mobilizacija resursa. Prva revizija predviđena je za 2012. godinu.

(ii) Struktura

Komisija za deminiranje, u sastavu državnog Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine, odgovorna je za dugoročno upravljanje protivminskim aktivnostima (npr. obilježavanje, edukacija o opasnostima od mina, itd.), te za uklanjanje prijetnje koju predstavljaju mine i drugi ostaci iz rata u Bosni i Hercegovini. Tehničko tijelo Komisije za deminiranje je Centar za uklanjanje mina (BHMAC), osnovan 2002. godine, odlukom Vijeća ministara. BHMAC ima centralni ured u Sarajevu, kao i dva entitetska ureda u Sarajevu i Banjoj Luci, te osam regionalnih ureda širom zemlje, što omogućuje provedbu operativnih aktivnosti na lokalnoj razini. Zadaće ovih ureda su različite, ali uključuju identifikaciju i procjenu sumnjivih površina, pripremu protuminskih projekata i obilježavanje sumnjivih površina, kao i radionice za edukaciju o rizicima od mina.

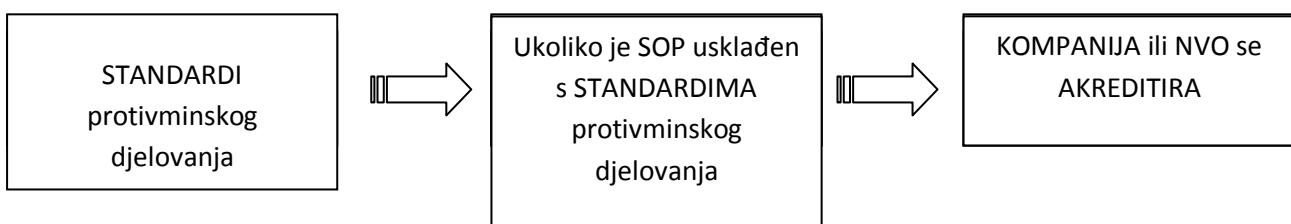
- a. *Lociranje, procjena sumnjivih površina i priprema projekata deminiranja:* Od 2005. godine, NPA program u Bosni i Hercegovini je pružao podršku BHMAC-u kroz angažovanje timova za izviđanje, koji su značajno doprinijeli identifikaciji i procjeni sumnjivih površina i izradi novih projekata za poslove tehničkog izviđanja i

¹⁶ Sve navedene institucije opisane su u dijelu II (A) (ii).

¹⁷ 24.4.2008. godine, Strategija protivminskog djelovanja u Bosni i Hercegovini (2009. do 2019. godine), Bosna i Hercegovina, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine.

deminiranja.¹⁸ Nakon što se površina proglaši rizičnim područjem, BHMAC je onda odgovoran za pripremu projekta protivminskog djelovanja.

- b. *Projekat protivminskog djelovanja:* Deminiranje provode isključivo deminerske organizacije koje su akreditirane od strane Komisije za deminiranje. **BHMAC predlaže tehničke i sigurnosne standarde za deminiranje u Bosni i Hercegovini**, kao i standarde kvaliteta obavljenog posla (standardi protivminskog djelovanja). Nakon što Komisija za deminiranje odobri standarde, BHMAC je potom odgovoran za procjenu certifikata i akreditaciju međunarodnih i domaćih kompanija za deminiranje, kao i NVO, komercijalnih kompanija ili drugih organizacija koje se bave deminiranjem, koje su dužne razviti standardne operativne procedure (SOP) u skladu sa standardima utvrđenim od strane BHMAC-a. Nadalje, BHMAC predlaže standarde za obuku koje odobrava Komisija za deminiranje, te prati i izvještava o njihovoj provedbi.¹⁹

Većina protuminskih projekata prolazi proceduru natječaja, gdje se akreditovane organizacije prijavljuju na tendere za aktivnosti deminiranja.²⁰ Konačno, BHMAC je odgovoran za tehnički pregled i certificiranje očišćenih površina.

- c. *Obilježavanje i edukacija o opasnostima od mina:* BHMAC je odgovoran za obuku instruktora za edukaciju o opasnostima od mina i za definiranje standarda za edukaciju o opasnostima od mina. Provedbu projekata edukacije o rizicima od mina vrše nevladine organizacije i udruženja čiji su projekti certificirani i odobreni od strane BHMAC-a. Većina nevladinih organizacija akreditiranih za aktivnosti deminiranja takođe su akreditovane za provedbu edukacije o minama u zajednicama koje su izložene opasnostima od mina. Edukacija o rizicima od mina i NUS-a je uvedena u nastavne programe u školama širom Bosne i Hercegovine.²¹ Fond Ujedinjenih nacija za djecu (UNICEF) je jedna od organizacija koje nude tehničku i finansijsku podršku aktivnostima edukacije o rizicima od mina u Bosni i Hercegovini.²² Regionalni uredi

¹⁸ Noveška narodna pomoć, Program protivminskog djelovanja, pregled 1.7.2012. godine. <http://npa-bosnia.org/>

¹⁹ Član 9. Zakona o deminiranju Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, godina VI, 17.3.2002. godine.

²⁰ Intersos (talijanski NVO) i Norveška narodna pomoć (norveški NVO) direktno finansiraju Italija i Norveška, za aktivnosti deminiranja.

²¹ Evaluacijski tim u sastavu dr. Russell Gasser i gđa. Almedina Musić, „Procjena UNICEF-ovog programa edukacije o opasnostima od mina u Bosni i Hercegovini“, 2007. godina.

²² Edukacija o opasnostima od mina u školama, UNICEF Bosna i Hercegovina, pregled 23.7.2012. godine. http://www.unicef.org/Bosnia_and_Herzegovina/mine_action_3314.html

BHMAC-a, zajedno s ograničenim brojem nevladinih organizacija, odgovorni su za obilježavanje sumnjivih površina.

B. Zakonski okvir i struktura nakon Konvencije

U narednom dijelu razmatraju se zakonski okvir i struktura za deminiranje u odnosu na nove obaveze Bosne i Hercegovine da se uskladi s Konvencijom. Kroz upravljanje domaćim i međunarodnim resursima, Bosna i Hercegovina prilagođava sistem za deminiranje u jedan sistem koji može inkorporirati nove obaveze koje proizilaze iz Konvencije.

(i) *Zakonski okvir*

Kao što je prethodno objašnjeno, organizacijska struktura za deminiranje, izviđanje i uklanjanje NUS-a u Bosni i Hercegovini regulisana je Zakonom o deminiranju od 17.3.2002. godine, koji je trenutno predmetom razmatranja, odnosno izmjene i dopune ovog Zakona su u proceduri razmatranja u Parlamentu Bosne i Hercegovine. Jedan od amandmana predviđa uvođenje kasetne municije, kao nove zasebne kategorije NUS-a. Na ovaj način, Bosna i Hercegovina će moći zakonski urediti pitanje uklanjanja kasetne municije bez potrebe donošenja novog zakona koji bi obuhvatio uglavnom identične odredbe iz Zakona o deminiranju. Zapravo tijela koja su nadležna za obavljanje poslova uklanjanja kasetne municije, prava i obaveze osoba koje obavljaju deminiranje, kao i onih koji su ovlašteni za praćenje provedbe ovog Zakona su identični za mine i kasetnu municiju. Slijedom Zakona o deminiranju, revizija Strategije protivminskog djelovanja za period 2009. do 2019. godine koja se provodi tokom 2012. godine predviđa uvođenje niza širokih strateških ciljeva, operativnih ciljeva i finansijskih planova za uklanjanje kasetne municije. Kako bi se izbjeglo nepotrebno duplicitiranje, planirane se izmjene i dopune Zakona o deminiranju i Strategije protivminskog djelovanja za period od 2009. do 2019. godine kako bi se u već postojeći funkcionalni zakonski okvir za deminiranje uvele uporedne procedure za uklanjanje kasetne municije. Nadalje, s ciljem da se prevaziđe vremenski period koji je potreban da bi Bosna i Hercegovina usvojila izmjene i dopune Zakona o deminiranju, Komisija za deminiranje i BHMAC počeli su raditi na kasetnoj municiji, koristeći pojam NUS-a iz Zakona o razminiranju kao zakonski osnov.²³

---

²³ Član 1. Zakona o deminiranju Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 05/02.

(ii) Struktura

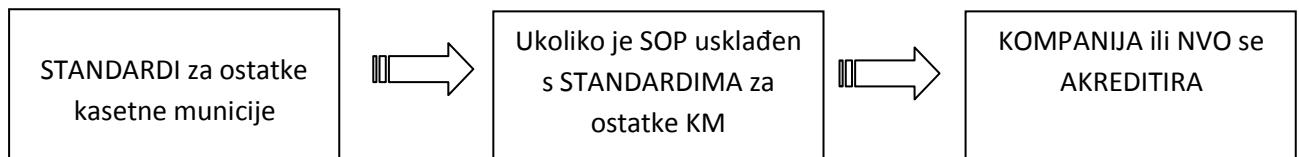
Struktura odgovorna za deminiranje u Bosni i Hercegovini (kao što je objašnjeno u pododjeljku A.) je Komisija za deminiranje, ovlaštena za provedbu Konvencije, a koja ovlaštenja je takođe povjerila BHMAC-u. Uz odobrenje Komisije za deminiranje, BHMAC je u procesu transformacije istih instrumenata za deminiranje (a. – c.) da se takođe koriste kao alati za rješavanje ostataka kasetne municije.

- a. *Lociranje i procjena sumnjivih površina:* Lociranje i procjenu ostataka kasetne municije na sumnjivim površinama provode dva tima za izviđanje iz NPA. Prihvaćanjem prijedloga organizacije NPA za provođenje ispitivanja stepena kontaminacije i utjecaja kasetne municije, Komisija za deminiranje odlučila je proširiti svoju saradnju s NPA s ovom novom vrstom eksplozivnih ostataka rata.²⁴ Na ovaj način, Bosna i Hercegovina je ustupila jednu od svojih obaveza koje proizilaze iz primjene člana 4. tako što je prilagodila svoju saradnju s NPA koja sada uključuje i ostatke kasetne municije. Organizacione, kao i materijalne pripreme i upravljanje su u nadležnosti NPA, dok BHMAC provodi vanjski nadzor izviđanja.
- b. *Projekat protivminskog djelovanja:* Suočen s izazovom provedbe člana 4. Konvencije, BHMAC je morao pronaći sistem koji bi mogao jamčiti certifikaciju površina očišćenih od ostataka kasetne municije. S ciljem ispunjenja navedene obaveze, BHMAC i Komisija za deminiranje u januaru 2012. godine odobrili su standardne operativne procedure organizacije NPA za deminiranje područja kontaminiranog kasetnom municijom. Dana 1.3.2012. godine, NPA je započeo s operativnim aktivnostima projekta „Isključivanje zemljišta iz površine sumnjive na opasnost od zaostale kasetne municije u 10 pogođenih zajednica u Bosni i Hercegovini“.²⁵ Takođe, Bosna i Hercegovine je dodijelila organizaciji NPA svoje obaveze za deminiranje iz člana 4. Međutim, BHMAC želi proširiti ovlasti za uklanjanje kasetne municije i na organizacije i kompanije za deminiranje. BHMAC je u procesu izrade tehničkih i sigurnosnih standarda za organizacije i kompanije za deminiranje koji odražavaju potrebnu metodologiju i instrumente potrebne za uklanjanje ostataka kasetne municije u skladu s međunarodnim standardima. Nakon što Komisija za deminiranje odobri spomenute standarde, BHMAC će biti odgovoran za procjenu certifikata i kompetencija međunarodnih i domaćih kompanija, kao i nevladinih organizacija koje se bave uklanjanjem kasetne municije. Kao i kod uklanjanja mina, samo

²⁴ Dana 13.9.2010. godine, NPA program u Bosni i Hercegovini uputio je pismo namjere BHMAC-u vezano za primjenu člana 4. stav 2. Konvencije. Dana 5.10.2010. godine, BHMAC-a, uz punu podršku Komisije za razminiranje, prihvatio je prijedlog organizacije NPA za provođenje općeg izviđanja površina kontaminiranih kasetnom municijom. Norveška narodna pomoć: „Ostaci kasetne municije u Bosni i Hercegovini - Generalno izviđanje zagađenosti i utjecaja“, 2011. godina, str 4.

²⁵ Krajem jula 2012. godine, završeni su poslovi dva tehnička izviđanja i deminiranja u općini Ljubuški, kada su pronađene 92 podmunicije tipa Mk-1. Druge dvije aktivnosti provode se u općinama Cazin i Bosanska Krupa.

će one kompanije i vladine i nevladine organizacije koje imaju SOP u skladu sa standardima koje predviđa BHMAC biti akreditovane za obavljanje uklanjanja ostataka kasetne municije. Konačno, BHMAC je izrazio spremnost da predloži standarde za obuku i prati i izvještava o njihovoј provedbi.²⁶

BHMAC će takođe biti odgovoran za tehničko izviđanje i certificiranje područja očišćenog od ostataka kasetne municije. BHMAC i Komisija za deminiranje su prenijele postupak akreditacije deminiranja i na proces uklanjanja kasetne municije.

- c. *Obilježavanje i edukacija o opasnostima od mina:* Trenutačno nema projekata za edukaciju o opasnostima od ostataka kasetne municije. Međutim, BHMAC predviđa da se edukacija o opasnostima od ostataka kasetne municije uključi u plan i program instruktora za edukaciju o opasnostima od mina. Ovaj dodatak programu je bitan jer je sam oblik kasetne municije primamljiviji za djecu. Prema BHMAC-u, provedba projekata **edukacije o opasnostima od ostataka** će ponovo biti u rukama nevladinih organizacija i udruženja čiji projekti su certificirani i odobreni od strane BHMAC-a. Nažalost, malo je vjerojatno da će edukacija o opasnostima od ostataka kasetne municije biti uključena u nastavne planove i programe u školama zbog sporosti postupka takvih izmjena u Bosni i Hercegovini.²⁷ Zajedno sa BHMAC-om, NPA je odgovorna za označavanje površina za koje se sumnja da su kontaminirane kasetnom municijom. Osmišljen je novi znak upozorenja za identifikovanje **površina kontaminiranih ostacima** kasetne municije.

ZAKONSKI OKVIR	
Prije Konvencije	Nakon Konvencije
Zakon o deminiranju	Izmjene i dopune Zakona o deminiranju uključuju obaveze koje proizilaze iz Konvencije.
Strategija protivminskog djelovanja	Izmjene i dopune Strategije protivminskog djelovanja uključuju obaveze koje proizilaze iz Konvencije
Institucionalne ovlasti (uključene u Zakon o deminiranju)	Odluka kojom se ovlašćuje BHMAC za pitanja kasetne municije.

²⁶ Član 9. Zakona o deminiranju Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, godina VI, 17.3.2002. godine.

²⁷ Bosna i Hercegovina ima trinaest ministarstava obrazovanja na nivou države, entiteta, kantona i Brčko distrikta.

STRUKTURA	
Prije Konvencije	Nakon Konvencije
Saradnja s NPA kroz angažiranje timova za opće izviđanje za BHMAC.	Proširena saradnja s NPA uključuje provođenje općeg izviđanja vezano za kazetno municija.
Sistem procedura za akreditaciju protivminskog djelovanja.	Prilagođavanje sistema procedura za akreditaciju protivminskog djelovanja u cilju uključivanja uklanjanja kasetne municije.
Edukaciju o opasnostima od mina provode instruktori za edukaciju o opasnostima od mina koji su obučeni od strane BHMAC-a.	BHMAC će uvesti edukaciju o opasnostima od kasetne municije u nastavni plan i program instruktora za edukaciju o opasnostima od mina.

C. Kapaciteti nevladinih organizacija

U Bosni i Hercegovini postoji 12 lokalnih nevladinih organizacija specijaliziranih za deminiranje i edukaciju o opasnostima od mina. Od tih 12 nevladinih organizacija, neke su već stekle iskustvo u uklanjanju ostataka kasetne municije u Srbiji. Jedna od lokalnih nevladinih organizacija takođe je organizovala razne obuke na temu uklanjanja ostataka kasetne municije, a posljednja takva obuka održana je tokom 2010. godine. Nevladine organizacije koje su akreditovane za obavljanje poslova deminiranja žele proširiti svoje standardne operative procedure kako bi uključile uklanjanje ostataka kasetne municije. Nedostatak finansijskih sredstava je glavni problem s kojima se susreću NVO-i.

III. IZAZOVI I DOBRE PRAKSE

IZAZOVI	DOBRE PRAKSE
Prisutnost mina i kasetne municije na 5-6 km ² teritorije Bosne i Hercegovine. Potrebno je razviti nove tehnike za uklanjanje i investirati nove resurse.	Usklađivanje i podešavanje zakonskog okvira i protivminske strukture za deminiranje u cilju ispunjenja novih obaveza iz Konvencije. ➡ Izbjegavanje duplicitiranja resursa.
Finansiranje i potrebni resursi za ispunjenje obaveza koje proizilaze iz člana 4. Konvencije.	Saradnja s NPA kako bi se u potpunosti iskoristila njihova stručnost i resursi, u cilju procjene problema ostataka kasetne municije u Bosni i Hercegovini.
Angažman kapaciteta i resursa nevladinog	Sistem akreditacije koje se lako može

<p>sektora.</p> <p>Prikupljanje informacija vezanih za granatiranja koja su uključivala kasetnu municiju.</p>	<p>prilagoditi za uklanjanje ostataka kasetne municije.</p> <p>NUS koji je uključen u Zakon od deminiranju pruža zakonski osnov za rad s ostacima kasetne municije.</p>
---	--

IV. PREPORUKE

BHMAC treba, u najvećoj mogućoj mjeri, sarađivati s lokalnim NVO-ima koji su stekli stručnost u uklanjanju ostataka kasetne municije u drugim zemljama. Ovaj oblik saradnje bi podržao BHMAC u izradi odgovarajućih tehničkih i sigurnosnih standarda, jednako kao i u provođenju postupka uklanjanja ostataka kasetne municije, te izradi sveobuhvatne edukacije za uklanjanje ostataka kasetne municije.

Komisija za deminiranje treba nastojati nastaviti saradnju s organizacijom NPA ili drugim organizacijama uključenim u proces deminiranja. Komisiji za deminiranje i BHMAC-u se savjetuje da u najvećoj mjeri iskoriste edukacije u organizaciji NPA, kako bi stekli cjelovito vlasništvo nad procesom izviđanja i bazom podataka o kontaminiranim područjima.

Organizacije civilnog društva i BHMAC trebaju učestvovati u podizanju svijesti među potencijalnim donatorima o razlici između deminiranja i uklanjanja ostataka kasetne municije, te poteškoća koje predstavljaju površine koje su kontaminirane s obje ove vrste ostataka iz rata.

Konačno, civilno društvo treba insistirati na uvođenju obaveza proisteklih iz Konvencije u formi izmjena i dopuna Zakona o razminiranju. Ova **izmjena je od ključne važnosti** jer bi garantirala **odgovarajući** zakonski osnov koji bi obavezao Bosnu i Hercegovinu na izvršenje preuzetih obaveza.

POGLAVLJE 3.

Nediskriminirajuće i inkluzivne politike za osobe s invaliditetom za upravljanje potrebama žrtava kasetne municije: priznavanje statusa osoba sa invaliditetom **za žrtve** kasetne municije

Konvencija definira žrtave kasetne municije kao sve osobe koje su smrtno stradale ili su pretrpjele fizičke ili psihičke povrede, ekonomski gubitak, društvenu marginalizaciju ili znatno umanjenje ostvarivanja njihovih prava kao rezultat **korištenja** kasetne municije. Definicija uključuje osobe direktno **pogođene učincima** kasetne municije, kao i njihove obitelji i zajednice. Prema preliminarnim podacima, u Bosni i Hercegovini postoji 225 žrtava kasetne municije, od kojih je 44 osoba smrtno stradalo, a 181 je ozlijeđeno.²⁸

Prema odredbama člana 5. Konvencije, svaka država stranka će, u skladu s primjenjivim međunarodnim humanitarnim pravom i ljudskim pravima, za žrtve kasetne municije, na prikladan način pružati pomoć prilagođenu dobi i spolu, uključujući medicinsku zaštitu, rehabilitaciju i psihološku podršku, te nastojati osigurati njihovu društvenu i ekonomsku uključenost. Da bi se postigao ovaj cilj, Konvencija sadrži neiscrpni popis elemenata koji pružaju modalitete provedbe za pomoć žrtvama, uključujući i procjene potreba, nacionalno planiranje i zakonske okvire, mobilizaciju resursa, konsultacije sa žrtvama i određivanje nadležnih osoba.²⁹

Član 5. stav 2. tačka e. zabranjuje diskriminaciju žrtava kasetne municije i između žrtava kasetne municije, kao i između žrtava kasetne municije i onih koji su pretrpjeli ozljede ili invalidnost uslijed drugih uzroka. Međutim, ovako široka odredba ne treba se tumačiti kao izgovor za neaktivnosti vodeći se poslovičnim principom da dokle god se svatko tretira na isti, nezadovoljavajući način, onda nema ni diskriminacije.³⁰ Naredna rečenica zapravo propisuje da je razlika u postupanju moguća isključivo na osnovu stvarnih potreba žrtava kasetne municije.

Pružanje pomoći za žrtve kasetne municije u skladu s važećim međunarodnim humanitarnim pravom i ljudskim pravima nameće značajne obaveze za Bosnu i Hercegovinu. Međutim, jedan važan faktor će biti odlučujući za uspješnu provedbu obaveza i to sposobnost zemlje da inkorporira, odnosno apsorbira obaveze. S ciljem analize modaliteta provedbe u Bosni i Hercegovini vezano za ispunjenje obaveza koje proizilaze iz člana 5. Konvencije, naredno poglavlje

²⁸ Bosna i Hercegovina, „Konvencija o kasetnoj municiji – Obrasci za izvještaje po članu 7. Konvencije o o kasetnoj municiji“, 20.8.2011. godine.

²⁹ Studija Instituta Ujedinjenih naroda za razoružanje, „Implementacija Konvencije o kazetnom streljivu“, UN Ženeva, 2010. godina, str. 30.

³⁰ Ibidem, str. 31.

je podijeljeno na sljedeće dijelove: u prvom dijelu pod tačkom (A.) razmatraju se načini na koje Bosna i Hercegovina upravlja svojim resursima kako bi osigurala medicinska njega, kao i rehabilitaciju i psihološku podršku žrtvama, te pod (B.) analiziraju se politike Bosne i Hercegovine u cilju osiguranja socijalne i ekonomske uključenosti žrtava. Takođe se govori o ulozi nevladinih organizacija u provedbi člana 5. U drugom i trećem dijelu govori se o nizu izazova, dobrim praksama, kao i preporukama za Bosnu i Hercegovinu o tome kako najbolje nastaviti dalje u provedbi mjera izrečenih na osnovu člana 5.

I. MODALITET PROVEDBE

A. Medicinska njega, rehabilitacija i psihološka podrška

(i) *Opće informacije*

Žrtve mina, kao i NUS-a i kasetne municije, dio su opće invalidske populacije u Bosni i Hercegovini i na taj način dobivaju medicinsku podršku kao i druge osobe s invaliditetom. U Bosni i Hercegovini zdravstveno osiguranje spada u nadležnosti entiteta i Brčko distrikta. U

Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) nadležnost za zdravstvo je podijeljena između Federacije Bosne i Hercegovine i njenih deset kantona. Federalno ministarstvo zdravstva je zaduženo za izradu politika i zakona, dok kantoni provode definirane politike i zakone. Dakle, moguće je da u Federaciji BiH uživanje tih prava varira zavisno o kantonu, koji su zasebno odgovorni za utvrđivanje obima prava.³¹ Nadležnost za zdravstvo u Republici Srpskoj (RS) i Brčko distriktu je centralizovana.

³¹ Članovi 32. i 33. Federalnog zakona o zdravstvenom osiguranju, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11.

Bosna i Hercegovina ima dvanaest regionalnih fondova zdravstvenog i socijalnog osiguranja, odnosno u deset kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine, te u Republici Srpskoj i Brčko distriktu. Svako nadležno tijelo ima vlastiti „popis prava“ kojim se uspostavlja niz smjernica o pružanju usluga. Smjernice uključuju popis lijekova koji se dobivaju na recept i koji se finansiraju iz kantonalnih fondova zdravstvenog osiguranja, popis pojedinih dostupnih usluga, popis ortopedskih pomagala i proteza finansiranih kroz osiguranja, kao i obavezni iznos participacije koju plaća pacijent.³² Stoga, ovisno o godišnjim prihodima na kantonalmom nivou, te u RS i Brčko distriktu, nadležne zdravstvene ustanove moraju učinkovito raspolažati dostupnim uslugama u zdravstvenim ustanovama, pravima pacijenata i raspodjelom raspoloživih ortopedskih pomagala. Na federalnoj razini, fondovi solidarnosti pružaju priliku svim osiguranim osobama u FBiH da imaju punu pokrivenost troškova za određene operativne zahvate i tretmane s popisa.

Postoje različite kategorije osiguranika (npr. zaposlenici osigurani od svog poslodavca, poljoprivrednici, umirovljenici, zdravstveno osiguranje za registrirane nezaposlene osobe, itd.). Branitelji s invaliditetom (bivši pripadnici vojske) u cijeloj Bosni i Hercegovini primaju stalne novčane naknade za invaliditet i imaju pravo na redovno zdravstveno osiguranje. Civilne žrtve rata i druge osobe s invaliditetom i visokim stupnjem invaliditeta (60% ili više) u cijeloj Bosni i Hercegovini uživaju iste beneficije kao i braniteljska populacija s invaliditetom. S druge strane, civilne žrtve rata i osobe s invaliditetom s nižom razinom invaliditeta takođe primaju invalidinu, ali njihov doprinos za zdravstveno osiguranje se ne plaća. Osobe u ovoj posljednjoj kategoriji obično ne mogu pronaći zaposlenje, zbog svog zdravstvenog stanja, a osigurani su na osnovu naknada za nezaposlenost.³³

Žrtve kasetne municije uživaju ista prava kao i osobe s invaliditetom u cijeloj zemlji, međutim, kao što je prethodno objašnjeno, uživanje tih prava razlikuje se prema uzrocima i stepenu (borci ili 60% invalidnosti), te mjestu prebivališta žrtve (svaki od dvanaest regionalnih fondova zdravstvenog i socijalnog osiguranja ima svoje vlastite „popise prava“).

Na primjer, ukoliko osoba postane žrtvom kasetne municije, primjenjuju se sljedeći koraci.

1. Utvrđuje se stepen invalidnosti osobe.
2. Žrtva se uključuje u odgovarajuću shemu zdravstvenog osiguranja.
3. Utvrđuje se vrsta proteze koju pokriva osiguranje u prebivalištu žrtve (kanton, entitet ili Brčko distrikt).
4. Ukoliko žrtva nije zadovoljna protezom koju nudi njegova ili njezina shema zdravstvenog osiguranja prema „popisu prava“ nadležnog tijela, žrtva može finansijski učestvovati u pokrivanju dodatnih troškova kvalitetnije proteze.

³² UNDP, „Socijalna inkluzija u Bosni i Hercegovini“, Nacionalni izvještaj o humanom razvoju za 2007. godinu, str. 113.

³³ Ibidem, str. 115.

5. Žrtva ima pristup uslugama koje pružaju centri za rehabilitaciju u zajednicama kao i raspoloživim banjama, međutim, banske usluge a nisu pokrivenе zdravstvenim osiguranjem.
6. Nakon tri godine žrtva ima pravo na novu protezu, po odobrenja liječnika ili specijaliste ortopeda.

U Bosni i Hercegovini moguće je pronaći hitne medicinske usluge u lokalnim domovima zdravlja u većim zajednicama i općinama koji nude opće i specijalizirane usluge. Osim toga, u cijeloj zemlji postoje šezdeset rehabilitacijskih centara u zajednicama za psihičku i fizičku rehabilitaciju.³⁴ Usluge u ovim institucijama pokrivenе su zdravstvenim osiguranjem u cijeloj Bosni i Hercegovini.

(ii) Provedba

Sa stupanjem Konvencije na snagu u Bosni i Hercegovini, nisu uvedene promjene na nivou zdravstvenih politika kako bi se prepoznale žrtve kasetne municije kao zasebna kategorija osiguranika. Bosna i Hercegovina nije prepoznala potrebu za stvaranjem zasebne kategorije žrtava kasetne municije jer su oni oduvijek bili uključeni u opće zdravstveno-invalidske politike.

Značajna prisutnost mina na teritoriju Bosne i Hercegovine, zajedno s obavezom pridržavanja odredbi Konvencije o zabrani upotrebe, stvaranja zaliha, proizvodnje i prijenosa protupješačkih mina i njihovom uništenju stvorila je poticaj u Bosni i Hercegovini da se izradi Podstrategija za pomoć žrtvama mina iz avgusta 2008. godine. Podstrategija za pomoć žrtvama mina dio je sveobuhvatne Strategije protivminskog djelovanja.³⁵ Podstrategija predviđa koordinacijsku grupu za pomoć žrtvama od mina, sastavlјenu od vladinih i nevladinih organizacija, koja funkcioniра kao forum za koordinaciju i provedbu strateških i operativnih ciljeva. U tom okviru su žrtve kasetne municije tretirane kao nova zasebna grupa. Koordinacijska grupa za pomoć žrtvama od mina predviđa uvođenje žrtava kasetne municije u Podstrategiju za pomoć žrtvama mina. Revizija Podstrategije predviđena je za 2012. godinu u skladu sa Strategijom protivminskog djelovanja.

B. Pregled politika u oblasti invaliditeta (socijalna zaštita)

Naredno poglavlje ocrtava spremnost sistema u Bosni i Hercegovini da se pobrine za ekonomsko i socijalno uključivanje žrtava kasetne municije. Takođe uključuje i kratak pregled nekih od ključnih strateških dokumenata donesenih od strane vlasti u Bosni i Hercegovini: (i) politike za osobe s invaliditetom u Bosni i Hercegovini, (ii) Strategija za unaprjeđenje položaja osoba s invaliditetom u Republici Srpskoj, (iii) Strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u Federaciji

³⁴ Bosna i Hercegovina, Podstrategija za pomoć žrtvama od mina (2009. do 2019. godine).

³⁵ Vidi Dio II, str. 33 za definiciju.

Bosne i Hercegovine, (iv) Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji osoba s invaliditetom u Republici Srpskoj i (v) Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine.

(i) *Opće informacije*

Kao zemlja pogodjena ratom i njegovim posljedicama, Bosna i Hercegovina reformira svoj sistem socijalne zaštite kako bi se zadovoljile potrebe žrtava rata i osoba s invaliditetom kao rezultat rata ili ratnih dejstava. U tom procesu, vlasti u Bosni i Hercegovini su provele nekoliko aktivnosti kako bi poboljšale poštivanje ljudskih prava za osobe s invaliditetom i osigurale im nediskriminirajući okoliš koji će osigurati njihovo socijalno i ekonomsko uključivanje u društvo.

Sa stupanjem Konvencije na snagu u Bosni i Hercegovini, na nivou politika nisu uvedene nikakve promjene kako bi se prepoznale žrtve kasetne municije kao zasebna kategorija ili priznao njihov status. Ipak, „paket pomoći žrtvama ne zahtjeva izmišljanje tople vode kroz uspostavljanje niza novih mehanizama, već jednostavno zahtjeva da se uradi posao“.³⁶ Na osnovu Konvencije, žrtve kasetne municije prepoznate su identično kao i žrtve od mina / NUS-a od strane institucija Bosne i Hercegovine. Moguće je razlikovati dvije kategorije žrtava od mina/NUS-a, na osnovu njihovog statusa tokom rata ili u vrijeme kada su zadobijene ozljede, a time i žrtve kasetne municije mogu potpadati pod jednu od dvije sljedeće kategorije:

- civilne žrtve rata (civilni koji su zadobili ozljede tokom i/ili nakon rata)
- vojne žrtve (bivši pripadnici vojske).

Bosna i Hercegovina time nije dala povlašten status žrtvama kasetne municije u odnosu na status drugih žrtava rata ili incidenata povezanih s ratom. Žrtve kasetne municije uživaju ista prava kao i beneficije kao i sve druge osobe s invaliditetom u Bosni i Hercegovini. Ipak, postoji razlika između beneficija koje mogu varirati zavisno o različitim kategorijama žrtava.

(ii) *Provedba*

Bosna i Hercegovina ima decentralizovani sistem podrške za osobe s invaliditetom. Ustavne nadležnosti za socijalno i ekonomsko uključivanje osoba s invaliditetom podijeljene su između entiteta (Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine) i Brčko distrikta. U Federaciji BiH, određene nadležnosti su dalje podijeljenje na kantonalnom nivou, dok su sistemi u Republici Srpskoj i Brčko distriktu centralizovani. Stoga je neophodno pregledati zakonodavstvo na različitim

---

³⁶ Studija Instituta Ujedinjenih naroda za razoružanje, „Implementacija Konvencije o kasetnoj municiji“, UN Ženeva, 2010. godina, str. 31.

nivoima vlasti, kako bi razumjeli koje su mogućnosti socijalne i ekonomске inkluzije koje sistem u Bosni i Hercegovini može ponuditi žrtvama kasetne municije.

Tokom 2008. godine, Bosna i Hercegovina je usvojila politiku u oblasti invaliditeta na državnom nivou, naglašavajući svoju spremnost na bezuslovno uključivanje pitanja invaliditeta u svim svojim politikama. Takođe su prepoznati nedostaci sistema i neravnopravan tretman osoba s invaliditetom na osnovu uzroka invaliditeta, mjesta prebivališta i kriterija za utvrđivanje invaliditeta.

Politika u oblasti invaliditeta potvrđuje da je sistem socijalne inkluzije koji je zasnovan isključivo na novčanim naknadama za žrtve i njihove porodice nedovoljan i da ne nudi održive mehanizme za jednak tretman osoba s invaliditetom. Stoga se ova politika poziva na kategoričko poštivanje ljudskih prava, sloboda i ljudskog dostojanstva osoba s invaliditetom, te predlaže područja poboljšanja, poput:

- integracija osoba s invaliditetom u razvoj ekonomskih i fiskalnih politika;
- jednak uslovi i pristup obrazovanju;
- razvoj sistema koji osigurava radna i srodna prava osoba s invaliditetom;
- razvoj sistema multidisciplinarnih socijalnih usluga na nivou lokalne zajednice;
- podizanje razine svijesti o pravima, mogućnostima i sposobnostima osoba s invaliditetom da doprinesu društvu.

Uvažavajući smjernice iz politike u oblasti invaliditeta u Bosni i Hercegovini, Federacija BiH je izradila Strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine. U suštini, Strategija dalje razvija smjernice politike u oblasti invaliditeta definirane u dokumentu koji sadrži politiku u oblasti invaliditeta, te određuje viziju Federacije BiH za ostvarivanje prava osoba s invaliditetom. Strategija takođe navodi da je sadašnji sistem neodrživ jer se zasniva na socijalnim davanjima za žrtve i njihove porodice, te da ga treba nadograditi na odgovarajući način i osigurati provedbu različitih međunarodnih normi i standarda u najvećoj mogućoj mjeri.

Sadašnji sistem u Federaciji Bosne i Hercegovine osigurava izrazitu podršku za tri kategorije osoba s invaliditetom: vojne žrtve; civilne žrtve rata, te osobe s invaliditetom koji je uzrokovani nekim drugim razlozima.

Žrtve kasetne municije smatraju se civilnim žrtvama rata, osim ako njihov invaliditet nije rezultat vojnog angažmana tokom posljednjeg rata.

Općenito, prava za sve tri kategorije mogu se podijeliti u dvije kategorije: novčane naknade i usluge.

Novčana naknada se sastoji od državnih subvencija predviđenih za osobe s invaliditetom na mjesecnoj osnovi kao podrška njihovoj ekonomskoj stabilnosti, dok su usluge povezane s različitim programima u organizaciji države (tj. programima profesionalne rehabilitacije) usmjerenim na poboljšanje položaja osoba s

invaliditetom i olakšanja njihovog socijalnog uključivanja. Međutim, novčana naknada varira za različite kategorije. Na primjer, borci primaju najvišu stopu kompenzacije „za žrtvu vojnih lica koji su zadobili ozljede uslijed rata“. U ovom strateškom dokumentu, Federacija prepoznaje potrebu za daljnjom nadogradnjom sistema kako bi se osigurala njegova usklađenost s međunarodnim pravilima i propisima, ponajviše s Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom i Međunarodnom klasifikacijom funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja (WHA 54.21), te se poziva na Konvenciju o kasetnoj municiji.

Strategija za unapređenje položaja osoba s invaliditetom u Republici Srpskoj slijedi sličan put i prepoznaje činjenicu da određena područja zahtijevaju dalja poboljšanja kako bi se postigao bezuslovno jednak tretman za sve osobe s invaliditetom. Strategija je pripremljena u cilju usklađivanja sistema u Republici Srpskoj sa zahtjevima koji proizilaze iz relevantnih UN konvencija u ovoj oblasti, kao i u cilju bolje primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima. Strategija identificira niz programa koji bi poboljšali položaj osoba s invaliditetom, predlaže konkretne aktivnosti koje bi trebale biti provedene od strane različitih institucija Republike Srpske kako bi se poboljšale mogućnosti osoba s invaliditetom da se uključe u društvene tokove na jednak način. Tačnije, to nam pokazuje da je društveni i socijalni sistem za osobe s invaliditetom još uvijek u razvoju. Prava i beneficije osoba s invaliditetom nisu regulirani ovom Strategijom, premda valja spomenuti da Republika Srpska prepoznaje iste kategorije osoba s invaliditetom. Kategorizacija

osoba s invaliditetom je napravljena na osnovu istih obrazaca kao i u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prava se odnose na novčanu naknadu i usluge koje pomažu dalje uključivanje tih pojedinaca u društvo.

Entiteti prepoznaju nedostatke, te predlažu programe usmjerene na njihovo poboljšanje, ali još uvijek ostaje da se vidi kako će to utjecati na položaj žrtava kasetne municije. Dva entitetska zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom primjer su dobre prakse u smislu poboljšanja položaja osoba s invaliditetom, bez obzira na kategorije žrtava kojima pripadaju. U cilju sažetog prikaza i uzimajući u obzir činjenicu da su ova dva zakona međusobno usklađena, zakoni se zajednički obrađuju u narednom dijelu.

Profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje osoba s invaliditetom i njihova prava definisani su na osnovu Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji osoba s invaliditetom Republike Srpske i istog takvog Zakona Federacije Bosne i Hercegovine, koji garantiraju pravo na stručno obrazovanje i rehabilitaciju i nameću obavezu za poslodavce da zapošljavaju određenu kvotu osoba s invaliditetom u odnosu na ukupan broj zaposlenih, na primjer, jedna osoba s invaliditetom na svakih 16 zaposlenih. Ovi zakoni definiraju određene subvencije za poslodavce koji zapošljavaju osobe s invaliditetom, u smislu poreza i carinskih subvencija.

Ovaj kratki sažetak o položaju osoba s invaliditetom u sistemu socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini pokazuje nam da sistem postoji na nivou politika, te da u velikoj mjeri nudi nediskriminirajući pristup tom pitanju. Žrtve kasetne municije u Bosni i Hercegovini uživaju prava i beneficije koje mogu osigurati njihovu socijalnu i ekonomsku inkluziju u društvo. Međutim, ovo istraživanje takođe navodi da se u Izvještaju u oblasti invaliditeta za Bosnu i Hercegovinu (2012. god.) zaključuje da „oblast socijalne zaštite u Bosna i Hercegovina nije dobro riješena, ne pruža ni minimalnu sigurnost građana, niti definira socijalni minimum za osobe s invaliditetom“. ³⁷ Isti izvještaj poziva na hitne promjene u smislu donošenja jedinstvenog zakona koji bi „uredio prava i podršku za osobe s invaliditetom, bez obzira na uzrok invaliditeta“, ³⁸ te zaključuje da su „opseg prava i iznosi individualne podrške utvrđeni na osnovu uzroka invaliditeta, što osobe s istom vrstom i stupnjem invaliditeta dovodi u različite pozicije, a što vodi u diskriminaciju“.

U zaključku, sistemi socijalne inkluzije osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini još uvijek su u razvoju. Premda priznaju ista prava za osobe s invaliditetom, beneficije im se razlikuju, što dovodi do nejednakog tretmana. Žrtve kasetne municije su direktno priznate u sistemu i nemaju povlašteni status, odnosno imaju ista prava kao i civilne žrtve rata.

³⁷ Izvještaj o stanju u oblasti invalidnosti za Bosnu i Hercegovinu (2012. godina), str. 13. Pregled 15.7.2012. godine, http://ic-lotos.org.ba/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=35&Itemid=37

³⁸ Izvještaj o stanju u oblasti invalidnosti za Bosnu i Hercegovinu (2012. godina), str. 17 - 19. Pregled 15.7.2012. godine, http://ic-lotos.org.ba/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=35&Itemid=37

Nastojanja Bosne i Hercegovine da pruži pomoć žrtvama prepoznata su na međunarodnom nivou. Bosna i Hercegovina, zajedno s Austrijom, nominirana je za koordinatora aktivnosti **pomoći žrtvama u skladu s Konvencijom**, što je potvrda dobrog rada ostvarenog u oblasti pomoći žrtvama kako u zemlji tako i u inostranstvu.

C. Uloga nevladinih organizacija

U Bosni i Hercegovini postoji 14 registriranih nevladinih organizacija (NVO) koje se direktno ili indirektno bave pitanjima pomoći žrtvama mina, a procjenjuje se da su 32 nevladine organizacije uključene u različite načine pomoći žrtvama mina na terenu.³⁹ Nevladine organizacije koje se bave žrtvama mina ne prave razliku između preživjelih žrtava mina i NUS-a od žrtava kasetne municije. U tom smislu važno je naglasiti da nije uvijek jednostavno identificirati žrtvu kasetne municije u zemlji poput Bosne i Hercegovine, koja je kontaminirana minama, NUS-om i kasetnom municijom. Neke od nevladinih organizacija uključenih u pomoći žrtvama uključuju i same žrtve.

Uloga nevladinih organizacija u pružanju podrške žrtvama u Bosni i Hercegovini je ključna i one obavljaju niz različitih aktivnosti. Nevladine organizacije organizuju kućne posjete u cilju podrške licima s invaliditetom, te pokušavaju identificirati potrebe tih žrtava. Nakon identificiranja žrtava, nevladine organizacije organizuju ciljane radionice i seminare za njihove potrebe. Radionice i seminari su usmjereni na osnaživanje ovih pojedinaca da zagovaraju svoje potrebe u svojim zajednicama. Nadalje, NVO-i organiziraju sportsku rehabilitaciju i umjetničke aktivnosti za žrtve. Pored svojih aktivnosti koje su u najvećoj mjeri isključivo vezane za potrebe žrtava, nevladine organizacije rade na izgradnji kapaciteta Vijeća za osobe s invaliditetom⁴⁰ i zalažu se za prava žrtava, kao i za provedbu Konvencije na području kantona, entiteta, Brčko distrikta i na državnom nivou. Te organizacije imaju puno razumijevanje za potrebe žrtava jer većinu njihovog članstva čine same žrtve, te mogu pružiti podršku od kolega (*peer-to-peer*) od kojih žrtve imaju višestruke koristi.

Deset **vodećih** nevladinih organizacija koje se bave pitanjima pomoći žrtvama i deminiranjem osnovale su Koaliciju za **uključivanje protuminske akcije u razvojne programe (LMAD)**,⁴¹ koja radi na identificiranju potreba žrtava i zagovara „zajedničko djelovanje kao jedini način za poboljšanje nedostataka”,⁴² te se fokusira na unaprjeđenje politika u Bosni i Hercegovini vezano za deminiranje, kasetnu municiju, podršku preživjelima/žrtvama mina/ kasetne municije u

³⁹ Podstrategija Bosne i Hercegovine za pomoći žrtvama od mina za period 2009. do 2019. godine.

⁴⁰ Vijeće za osobe s invaliditetom odgovorno je za izvještavanje o razini provedbe Konvencije.

⁴¹ Više informacija o Koaliciji dostupno na www.lmad.ba.

⁴² Koalicija za uključivanje protuminske akcije u razvojne programe, O LMAD Koaliciji, pregled 15.7.2012. godine. http://www.lmad.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=78&Itemid=53&lang=en

zajednicama koje su pogodjene ovim problemom. Takođe zagovaraju ubrzanu provedbu Konvencije.

II. IZAZOVI I DOBRE PRAKSE

IZAZOVI	DOBRE PRAKSE
Uskladiti prava žrtava kasetne municije u cijeloj Bosni i Hercegovini.	Kasetna muničija uključena u programe zdravstvenog osiguranja za osobe s invaliditetom.
Procijeniti potrebe žrtava kasetne municije, pogotovo u svjetlu poteškoća u njihovom identificiranju u odnosu na žrtve mina / NUS-a.	Shema zdravstvenog osiguranja za osobe s invaliditetom pokriva proteze i pomagala, te rehabilitacijske centre u zajednici.
Besplatne usluge vezane za rehabilitaciju, kao što su banje, zbog nedostatka sredstava.	Prisutnost šezdeset centara za rehabilitaciju u zajednicama u cijeloj Bosni i Hercegovini.
Osigurati proteze za djecu i mlade koje slijede trendove rasta.	Pravo na nove proteze svake tri godine.
Nedostatak sredstava za provedbu politika.	Razvoj politika za izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom u skladu s međunarodnim standardima.
Uključiti u prava na socijalnu podršku sve žrtve obuhvaćene širokom definicijom žrtava u skladu s Konvencijom.	Žrtve kasetne municije imaju pravo na socijalnu zaštitu kao osoba s invaliditetom.
Promijeniti koordinacijsku grupu za pomoć žrtvama i Podstrategiju za pomoć žrtvama od mina kako bi postale alat koji je više operativan i održiv za postizanje konkretnih ciljeva.	Stvaranje koordinacijske grupe sastavljene od vladinih i nevladinih organizacija koja će funkcionisati kao forum za koordiniranje i provodbu svojih strateških i operativnih ciljeva za ostvarivanje potreba žrtava kasetne municije.
	NVO mreže i aktivnosti u cilju podrške žrtvama da uživaju svoja zdravstvena, kao i socijalna i ekonomска prava.

III. PREPORUKE

Za učinkovitu procijenu potreba žrtava kasetne municije, kao i njihovo uključivanje u Podstrategiju za pomoć žrtvama od mina, neophodno je prikupiti sve pouzdane podatke o žrtvama kasetne municije. Tačnije, potrebno je pripremiti sveobuhvatnu bazu podataka, koja uključuje sve žrtve kao što je to definisano Konvencijom (osobe direktnе žrtve kasetne municije, kao i njihove porodice i zajednice). Resursi potrebni za izradu baze podataka prisutni su na terenu (npr. nevladine organizacije), ali ono što je potrebno je njihova učinkovita koordinacija za postizanje tog cilja.

Uključivanje žrtava kasetne municije u Podstrategiju za pomoć žrtvama od mina važan je korak u rješavanju njihovih potreba kroz odgovarajući strateški dokument. Ipak, potrebno je razmotriti Podstrategiju za pomoć žrtvama od mina u smislu kako je transformirati u više održiv i operativni alat s jasnim specifičnim ciljevima, ostvarivim širim ciljevima i jasno definiranim odgovornostima, da bi postala učinkovito sredstvo za rješavanje potreba tih žrtava.

Sistem za socijalnu i ekonomsku inkluziju osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini pretežno je zasnovan na novčanoj pomoći, međutim, uključivanje tih pojedinaca će zahtijevati aktivniju ulogu nadležnih tijela u izradi i provedbi programa koji mogu unaprijediti status osoba s invaliditetom.

Sistem ne prepoznaje dovoljno potrebu da se osigura socijalna podrška članovima porodica koji se, prema odredbama Konvencije, takođe smatraju žrtvama i stoga je pružanje podrške tim osobama takođe poželjno.

Postoji snažna potreba za podacima razvrstanim po spolu za žrtve, kako bi se razmotrile specifične potrebe muškaraca i žena. Programi podrške koje provodi vlada ili nevladine organizacije moraju biti rodno osjetljivi.

Postoji potreba za podizanjem razine svijesti opće populacije o osobama s invaliditetom i njihovom ravnopravnom položaju u društvu, te njihovim pravima socijalne i ekonomskе uključenosti, što bi neminovno dovelo do poboljšanja u pogledu poštivanja njihovih ljudskih prava. To bi takođe osiguralo bolje okruženje unutar njihovih zajednica u pogledu poštivanja njihovog dostojanstva i njihovog učešća u obrazovnim, kulturnim i sportskim aktivnostima.

Nevladine organizacije koje se bave pitanjima pomoći žrtvama trebaju dodatno usmjeriti svoje napore kako bi zajednički nastupali prema vlastima putem sveobuhvatne strategije zagovaranja.

POGLAVLJE 4.

Kažnjanje nezakonitih radnji, upravljanje budućim aktivnostima: usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim obavezama

Kažnjanje nezakonitih radnji koje su zabranjene Konvencijom je uslov propisan u članu 9. Konvencije, u kojem se navodi da je **svaka država stranka dužna „poduzeti sve odgovarajuće zakonske, administrativne i druge mjere za provedbu ove Konvencije, uključujući i nametanje krivičnih sankcija kako bi se sprječila i obustavila svaka zabranjena djelatnost strane potpisnice na osnovu ove Konvencije“**.

Dok su „**administrativne** i druge mjere za provedbu ove Konvencije“⁴³ detaljnije **razrađene** u Poglavljima 2. i 3., ovo poglavlje razmatra zakonski **okvir koji nameće krivične sankcije za osobe koje su djelovale suprotno odredbama i duhu Konvencije**. U ovom poglavlju navode se odredbe **postojećeg krivičnog zakonodavstva**, vezane za nezakone radnje, a koje zahtijevaju procesuiranje, te **ovlasti i nadležnosti** pod koje spadaju takve radnje. Prema svojoj strukturi, ovo poglavlje **pridržava** se iste strukturne ideje kao i prethodna poglavlja.

I. **OPĆE INFORMACIJE**

Bosna i Hercegovina je potpisnica brojnih međunarodnih konvencija i sporazuma koji se mogu smatrati međusobno povezanimi s Konvencijom o kasetnoj municiji. Za potrebe ovog istraživanja, najznačajniji su Konvencija o zabrani upotrebe, stvaranja zaliha, proizvodnje i prijenosa protupješačkih mina i o njihovom uništenju (Ottawska konvencija)⁴⁴ i Konvencija o zabrani razvijanja, proizvodnje, gomilanja i korištenja hemijskog oružja i njegovo uništenje (Konvencija o

⁴³ Član 9. Konvencije o kasetnoj municiji, pregled 7.7.2012. godine.

<http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

⁴⁴ Informacije o stranama potpisnicama Konvencije. Pregled 23.7.2012. godine,
<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Universal/MBT/States-Parties>

zabrani hemijskog oružja CWC).⁴⁵ Navedene konvencije zahtijevaju da Bosna i Hercegovina prilagodi svoje zakonodavstvo u mnogim aspektima vezanim za zabranu i posjedovanje takvog smrtonosnog oružja.

Konvencija o kasetnoj municiji zahtijeva da Bosna i Hercegovina propiše sankcije za sve osobe koje „koriste kasetnu municiju, razvijaju, proizvode ili na drugi način pribavljuju, skladište, zadržavaju ili prenose kasetnu municiju bilo kome, direktno ili indirektno, pomažu, podržavaju ili podstrekavaju bilo koga da se uključi u bilo koju od aktivnosti zabranjenih državama potpisnicama temeljem ove Konvencije“.⁴⁶ Ove obaveze odnose se i na „eksplozivne bombice koje su posebno dizajnirane da se rasprše ili ispuste iz raspršivača pričvršćenog na zrakoplov“.⁴⁷

Unatoč činjenici da je zakonodavni okvir u Bosni i Hercegovini podijeljen među različitim upravnim nivoima, krivično zakonodavstvo, koje je najbitnije za ovo poglavlje, centralizovano je na državnom nivou. Nakon ratificiranja Konvencije i njenog stupanjsana snagu, nije bilo izmjena važećih propisa, dakle ovo poglavlje razmatra zakonodavstvo *de lege lata* i potrebu daljeg usklađivanja krivičnog zakonodavstva s odredbama Konvencije.

II. MODALITET PROVEDBE

Nije postojao specifični modalitet provedbe koji je relevantan za definisanje krivičnih mjera u skladu s Konvencijom, koja je inkorporirana u već postojeći okvir politika. Postojeće „nacionalne mjere provedbe“⁴⁸ rezultat su zakonskih reformi provedenih u cilju usklađivanja krivičnih zakona Bosne i Hercegovine s zahtjevima drugih dviju konvencija navedenih u prethodnom stavu.

A. Poštivanje međunarodnog prava

---

⁴⁵ Informacije o stranama potpisnicama Konvencije. Pregled 23.7.2012. godine, <http://www.armscontrol.org/factsheets/cwcsig>

⁴⁶ Član 1. stav 1. tačke a., b. i c. Konvencije o kasetnoj municiji, pregled 7.7.2012. godine, <http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

⁴⁷ Član 2. Konvencije o kasetnoj municiji, pregled 7.7.2012. godine, <http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

⁴⁸ Član 9. Konvencije o kasetnoj municiji, pregled 15.7.2012. godine, <http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

Krivični zakon Bosne i Hercegovine, u izvornom tekstu, rješava pitanje nezakonite trgovine oružjem i vojnom opremom, premda ne uzima u obzir nekonvencionalno **naoružanje i naoružanje** zabranjeno prema međunarodnom pravu. Član 193. Krivičnog zakona inicijalno je propisivao:

„Tko uvozi, izvozi, prevozi ili posreduje u prometu oružja ili vojne opreme bez dozvole propisane zakonom Bosne i Hercegovine, ili tko daje krive podatke ili propusti prikazati činjenice u postupku davanja dozvole sukladno zakonu Bosne i Hercegovine, ili tko propusti sukladno zakonu Bosne i Hercegovine registrirati ugovor u vezi oružja ili vojne opreme, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.“⁴⁹

Ispostavilo se da je član 193. bio kamen temeljac koji će proći kroz nekoliko izmjena kako bi se Bosna i Hercegovina postupno uskladila sa svojim međunarodnim obavezama. Do 2004. godine, Bosna i Hercegovina je već izmijenila Zakon, da bi, *inter alia*, uključila svoje obaveze definirane međunarodnim pravom. Ovaj član je stoga izmijenjen i glasi „ili protivno međunarodnom pravu“ koji se dodaje iza riječi „zakonima Bosne i Hercegovine“. Urađene su i dodatne izmjene i dopune Krivičnog zakona vezano za Sporazum iz Ottawe i Konvenciju o kemijskom naoružanju. Te promjene su rezultirale članom 193.a) Krivičnog zakona, naslova „Nedozvoljeno oružje i druga sredstva borbe“. Novi član priznaje međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine u skladu sa Sporazumom iz Ottawe i Konvencijom o kemijskom naoružanju, te glasi:

„Tko, protivno propisima Bosne i Hercegovine ili pravilima međunarodnog prava, izradi ili usavrši, proizvede, nabavi, gomila ili uskladišti, nudi na prodaju ili kupuje, posreduje u kupovini ili prodaji ili na drugi način neposredno ili posredno prenese drugome, posjeduje ili prevozi hemijsko ili biološko oružje ili kakvo drugo sredstvo borbe koje je zabranjeno pravilima međunarodnog prava, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.“⁵⁰

Za upotrebu oružja i/ili sredstava borbe koji su zabranjeni pravilima međunarodnoga prava takođe je predviđena kazna zatvora u trajanju od pet godina ili dugotrajni zatvor.

Na osnovu mišljenja i tumačenja Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine (vidi popis sagovornika iz Ministarstva pravosuđa u Prilogu 6.) termin „druga sredstva borbe“ obuhvaća sve ostale vrste oružja i municije i stoga uključuje i kasetnu municiju. Ovaj termin je i trebao biti općenit u svojoj definiciji kako bi obuhvatio široki spektar naoružanja i konvencija u ovoj oblasti. Ova vrsta zakonodavnog pristupa nije nepoznata u

⁴⁹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 03/03.

⁵⁰ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 54/05, 61/04/ i 32/07.

usporednom pravu. Na primjer, Republika Slovenija primjenjuje istu terminologiju za iste ili slične namjene u svom krivičnom zakonu.⁵¹

B. Pomaganje, podržavanje i podstrekavanje drugih na radnje u suprotnosti s Konvencijom

Pomaganje, podržavanje i podstrekavanje nisu navedeni kao takvi u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine, međutim, oni su ugrađeni u članove koji govore o sačesništvu, podstrekavanju i pomaganju. Te odredbe Krivičnog zakona nisu zahtijevale nikakve posebne izmjene kako bi ih se uskladilo s Konvencijom. Krivični zakon propisuje iste sankcije za sačesnike **kao i za počinitelja, a za** podstrekavanje i pomaganje, iste krivično-pravne sankcije kao i za pojedinca koji je sam počinio takvo krivično djelo.

III. IZAZOVI I DOBRE PRAKSE

Ovo poglavlje **daje pregled određenih ključnih obilježja krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini u odnosu na zahtjeve Konvencije u smislu definiranja nacionalnih mjera provedbe za nametanje sankcija za nezakonite radnje koje se odnose na Konvenciju.** Oslanjujući se na zbivanja vezana za provedbu Sporazuma iz Ottawe i Konvenciju o kemijskom oružju, ovo poglavlje je pokazalo da Bosna i Hercegovina nije pokretala strukturne promjene s obzirom na činjenicu da je krivično zakonodavstvo već uključilo odredbu Konvencije.

Stoga, nije bilo posebnih izazova ili dobrih praksi u tom pogledu. Izazovi i dobre prakse odnose se na prethodna nastojanja za izmjenama i dopunama zakona kako bi se zadovoljile odredbe Sporazuma iz Ottawe i Konvencije o kemijskom oružju. U ovom poglavlju smo se pozabavili **određenim višegodišnjim izazovima** i naglasili spremnost sistema da **inkorporira „nacionalne mjere provedbe“** u skladu s zahtjevima Konvencije.

IZAZOVI	DOBRE PRAKSE
Ne postoji službena interpretacija Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine u smislu njegove primjenjivosti na Konvenciju, što može dovesti do određene pravne nesigurnosti	Usklađivanje Krivičnog zakona sa Sporazumom iz Ottawe i Konvencijom o hemijskom oružju uspostavilo je odgovarajući pravni okvir za inkorporiranje Konvencije u krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine

⁵¹ Član 310. Krivičnog zakona Republike Slovenije. Pregled 20.7.2012. godine, www.km.undp.sk/uploads/public/File/AC.../Slovenia_Criminal_Code.doc

<p>Ne postoji službeni pročišćeni tekst Krivičnog zakona i stoga je bilo teško utvrditi sve izmjene i dopune vezane za Konvenciju</p>	<p>Poštivanje međunarodnog prava u okviru Krivičnog zakona osiguralo je automatsko usklađivanje zakonodavstva s Konvencijom</p>
<p>Nedostatak posebne pravne stručnosti za obuhvatanje vojnih odredbi Krivičnog zakona</p>	<p>Općenita odredba „druga sredstva borbe“ pokazala se dovoljno širokom da uključi i kasetnu municiju</p>

IV. PREPORUKE

Premda se pravno obrazloženje odredbi Krivičnog zakona čini jasnim i izravnim, preporuka je da pravni stručnjaci Bosne i Hercegovine razmotre odredbe člana 193.a) Krivičnog zakona i zahtjevaju službeno tumačenje odredbi u odnosu na Konvenciju o kasetnoj municiji, što će ukloniti bilo kakve nejasnoće.

ZAKLJUČAK

Cilj studije je bio da ispita **što je potrebno da bi Bosna i Hercegovina inkorporirala obaveze iz Konvencije o kasetnoj municiji**. Zahvaljujući analizi, dat je **detaljan prikaz različitih modaliteta provedbe vezanih za četiri najvažnija člana Konvencije**: a) uništenje zaliha kasetne municije, b) uklanjanje kasetne municije i edukacija o rizicima, c) pomoć žrtvama i d) nacionalne mjere provedbe. **Studija oslikava prilično različitu sliku navedenih modaliteta u ispunjavanju obaveza, od kojih se ističu sljedeća tri:**

- Modalitet partnerstva;
- Postepena i zakonodavna **prilagođavanja**, te
- Apsorpcija, odnosno **inkorporiranje u već postojeći okvir politika**.

Navedena tri modaliteta proizilaze **iz našeg pristupa**: analiza sistemskih **rješenja u provedbi Konvencije** s naglaskom na mehanizme razvijene od strane Bosne i Hercegovine u preuzimanju obaveza iz Konvencije. Kao **što smo vidjeli u Poglavlju 1. i 2.**, Bosna i Hercegovina se oslonila na partnerstvo s UN-ovim sistemom i međunarodnim nevladinim organizacijama (**kao što je NPA**) koje su prisutne u zemlji. Kroz ta partnerstava, Bosna i Hercegovina je **uništila** svoje zalihe kasetne municije i **započela** uklanjanje ostataka kasetne municije i aktivnosti edukacije o rizicima. **Štaviše**, Poglavlje 2. takođe pokazuje **na koji način su prilagođene** administrativne procedure s ciljem preuzimanja obaveza iz Konvencije u pogledu uklanjanja kasetne municije. **Konačno, u Poglavlju 3.**, opisujući **opće karakteristike** sistema zdravstvene i socijalne **zaštite** u Bosni i Hercegovini, autori su predstavili spremnost Bosne i Hercegovine da osigura **podršku u zdravstvenoj i socijalnoj inkluziji za žrtve** kasetne municije i sistematsku **sposobnost da im se omogući nediskriminirajući status**. Naredno poglavlje, odnosno Poglavlje 4., nadopunjuje dio studije o proceduralnim izmjenama kroz pravnu analizu o tome kako su nacionalno **krivično zakonodavstvo i krivično-pravne mjere** za radnje u suprotnosti s Konvencijom **usklađeni s međunarodnim standardima**.

Razmatranjem kapaciteta nevladinog sektora, **zaključak studije je da** nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini posjeduju kapacitete za podršku **vlastima** u Bosni i Hercegovini u ispunjavanju obaveza iz Konvencije, te da **imaju kapacitete za zagovaranje specifičnih politika**. Ipak, **nedostatak resursa sprječava** njihov aktivniji angažman.

Oskudni resursi i **nedostatak koordinacije** česta su karakteristika postkonfliktnih zemalja koje su **teško pogodene** ostacima rata i žrtvama rata. Stoga je **učinkovito** i ciljano upravljanje **međunarodnim i domaćim resursima**, finansijskim, ljudskim i institucionalnim, **ključno** za zemlju kako bi inkorporirala obaveze koje proizilaze **iz međunarodnih** obaveza, ali i **podržala** vlastiti razvoj.

U duhu ovakvog uvjerenja, **na kraju svakog pojedinačnog poglavlja** navodi se popis preporuka za Bosnu i Hercegovinu i druge države potpisnice kako bi mogle **učinkovito upravljati svojim resursima**. Učinkovito upravljanje može u značajnoj mjeri **spriječiti pojavu izazova** i može bolje podržati države u identificiranju **uspješnih politika usmjerenih na provedbu Konvencije** u oblastima u okviru njihovih **nadležnosti**.

Studija pokazuje da **prevazilaženje** sistemskih nepravilnosti koje ometaju provedbu Konvencije **zahtijeva zajedničke napore različitih interesnih grupa**. Istraživanje elaborira načine za postizanje tih sinergija i poziva na hrabre pristupe kako bi se definirali najprikladniji modeli za preuzimanje Konvencije. Prihvatanje ovakvog izazova nije nimalo lagan zadatak, **ali će voditi države** na njihovom putu **poboljšanja kvalitete života osoba pogođenih kasetnim municijama**.

PRILOG 1. Tehnološki postupci za zbrinjavanje raketa s kasetnim bojevim glavama tipa Orkan

PRILOG 2. Tehnološki postupci za zbrinjavanje podmunicije s kasetnim bojevim glavama tipa Orkan KB -1

PRILOG 3. Spisak stručnjaka uključenih u uništavanje kasetne municije

PRILOG 4. Spisak sagovornika

Institucije u Bosni i Hercegovini	
Ministarstvo vanjskih poslova BiH, Sektor za multilateralne odnose	Anesa Kundurović, šefica odsjeka, ministrice-savjetnica
Ministarstvo odbrane BiH	Dalibor Perić, viši savjetnik
Ministarstvo odbrane BiH	Denis Selimović, viši stručni saradnik
Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH	Esma Palić, stručna savjetnica za zaštitu lica sa invaliditetom
Ministarstvo zdravstva FBiH	Goran Čerkez, pomoćnik ministra za međunarodnu saradnju i koordinaciju razvoja strategija
BH MAC, Sarajevo	Tarik Šerak, šef odsjeka za upravljanje PMA BHMAC-a
Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo	Tenaida Čosić, savjetnik
Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS-a	Ljubo Lepir, pomoćnik ministra
Ministarstvo rada i boračko invalidske zaštite RS-a	Duško Milutinović, pomoćnik ministra
Ministarstvo za rad , socijalnu politiku , raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo	Azra Mulaomerović, viša stručna saradnica
Ministarstvo zdravstva rada i socijalne politike Posavskog kantona	Zvonko Marković, službenik
Ministarstvo zdravstva Tuzlanskog kantona	Nedžad Djedović, pomoćnik ministra
Ministarstvo za socijalnu politiku , zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice Bosansko podrinjskog kantona	Branka Šekarić, ministrica
Ministarstvo zdravstva rada i socijalne politike Hercegovačko- neretvanskog kantona	Salko Čolaković, stručni savjetnik
Ministarstvo zdravstva rada i socijalne zaštite Zapadno-hercegovačkog kantona	Marija Pandžić, načelnica odjeljenja za računovodstvo

Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Unsko- sanskog kantona	Azra Jusić, načelnica sektora za socijalnu politiku
Nevladin sektor	
NVO „Inicijative preživjelih od mina“, Tuzla	Amir Mujanović, direktor organizacije
NPA, Sarajevo	Darvin Lisica, voditelj programa
Humanitarna organizacija „Pro vita“, Mostar	Filip Filipović, predsjednik organizacije
Udruženje „Svijet bez mina“, Sarajevo	Milan Bajović
NVO „Motiv“, Gradačac	Mirsen Velagić
NVO „Centar za razvoj i podršku“, Tuzla	Mirza Jašarević, projekt koordinator
Udruženje „Stop Mines“, Pale	Radoslav Živković, predsjednik udruženja
Intersos , Sarajevo	Vedad Kadirić, projekt koordinator
Organizacija amputiraca „UDAS“, Banja Luka	Željko Volaš, predsjednik udruženja
Ostale institucije	
Svjetska zdravstvena organizacija u BiH	Haris Hajrulahović, voditelj ureda
Handicap International, Sarajevo	Almedina Musić, šefica misije

Projekat finansira Evropska unija.